

De ontmoeting langs de lijn

Een etnografische studie naar interactie tussen
ouders langs de lijn bij VV Hoograven

Universiteit Utrecht

Product: Masterthesis

Naam: Rosanne Reinders

Studentnummer: 3670333

E-mail: r.e.reinders@students.uu.nl

Onderwijsinstelling: Universiteit Utrecht

Opleiding: MSc Communicatie, Beleid en Management

Organisatie: Voetbalvereniging VV Hoograven

Begeleider: Dr. Madeline Winnubst

Tweede lezer: Dr. Pauline Hörmann

Datum: 22 augustus 2016

Voorwoord

'To acquire knowledge, one must study; but to acquire wisdom, one must observe'

(vos Savant)

De afgelopen maanden hebben in het teken gestaan van het schrijven van deze masterscriptie. Wetenschappelijk onderzoek doen gaat met vallen en opstaan. Het is een kwestie van schrijven, redigeren, opnieuw beginnen en blijven doorgaan. Uiteindelijk is het met veel inspanning en doorzetten toch gelukt.

Voor deze scriptie heb ik observaties gedaan op voetbalvereniging VV Hoograven in Utrecht, iets wat voor mij een enorme uitdaging is geweest. Zelf ben ik niet thuis in de voetbalwereld, waardoor ik de laatste maanden een nieuwe wereld heb betreden en veel leuke mensen heb leren kennen. Ik moest mezelf uitdagen het beste uit mezelf te halen en uit mijn comfortzone te stappen om de mooiste resultaten te behalen. Ondanks dat dit ontzettend spannend was, ben ik door de trainers en de ouders altijd ontzettend hartelijk ontvangen. De gezellige praatjes en de heerlijke Marokkaanse thee zal ik dan ook erg gaan missen.

Zonder de hulp en inspanning van anderen was het me niet gelukt om dit onderzoek op een volwaardige manier af te ronden. Ten eerste wil ik mijn begeleider Madeline Winnubst bedanken voor haar constructieve feedback. Zij had ook altijd tijd voor mij als ik het niet meer zag zitten en een extra zetje in de rug nodig had. Ten tweede wil ik voormalig voorzitter van VV Hoograven Paul Verweel bedanken voor het feit dat ik op de vereniging data op mocht doen en voor zijn bereidheid om altijd met me te praten over de vereniging.

Tenslotte wil ik mijn vrienden en familie bedanken, omdat die me altijd hebben gesteund wanneer ik het even niet meer zag zitten. In het bijzonder wil ik Sebastiaan bedanken voor zijn inzet, kennis en aanmoedigende woorden. Zonder hem als sparringpartner was het scriptietraject een stuk moeilijker geweest. Bedankt!

Ik wens u veel leesplezier!

Rosanne Reinders
22 augustus, 2016

Samenvatting

Beleidsmakers zien voetbalverenigingen als maatschappelijke dienstverleners. Hier komen verschillende sociale groepen op een laagdrempelige manier bij elkaar en staan met elkaar in interactie (Lucassen & Kalmthout, 2011, p. 55). Voetbal is een van de meest populaire sporten met het grootste ledenbestand waarbij spelers uit allerlei lagen van de samenleving met elkaar in contact komen. Op de voetbalvelden zouden echter ook competitiegevoelens en agressief gedrag tot uiting komen en zouden sociale verhoudingen zich herbevestigen (Duyvendak et al., 2012, p. 94). De KNVB zet zich dan ook in voor een veilig en gezond sportklimaat waarin deze maatschappelijke problemen opgelost kunnen worden. De bond kent hierbij een grote rol toe aan de ouders die bij moeten dragen aan een goede sfeer op de voetbalvelden. Ze moeten terughoudend zijn in het geven van aanwijzingen en moeten op een positieve manier bijdragen aan de sportbeleving van hun kinderen (knvb.nl).

De KNVB besteedt echter minder aandacht aan het feit dat er op de vereniging ook interactie plaatsvindt tussen de ouders onderling. In het licht van het maatschappelijke debat rondom sociale cohesie op voetbalvelden, zouden ook zij hier door het onderlinge contact een positieve bijdrage aan kunnen leveren. Het doel van dit onderzoek was dan ook om de sociale interactie tussen de ouders op voetbalvereniging VV Hoograven te bestuderen. Dit is een etnische vereniging in het zuiden van Utrecht en biedt een plek voor groepen met verschillende culturele achtergronden om elkaar te ontmoeten. De vragen die binnen dit onderzoek centraal staan zijn:

1. Hoe verloopt de interactie tussen de ouders van de spelers van VV Hoograven voor, tijdens en na de wedstrijden van de jeugdelftallen D, E en F?
2. Hoe verloopt de interactie tussen de ouders van de spelers van de bezoekende clubs voor, tijdens en na de wedstrijden van de jeugdelftallen D, E en F?
3. Hoe verloopt de interactie tussen de ouders van de spelers van de jeugdelftallen D, E en F van VV Hoograven en de ouders van de spelers van de bezoekende voetbalclubs voor, tijdens en na de wedstrijden?

Om deze onderzoeksvragen te beantwoorden heb ik etnografisch onderzoek verricht. Er is hierbij gekozen voor de etnografische methode *observeren*. Dit houdt in dat ik de sociale interactie tussen de ouders van VV Hoograven en tussen de ouders van de bezoekende clubs heb geobserveerd in een natuurlijke setting. Ik heb 'fieldnotes' gemaakt met de gedragingen van de ouders, geluisterd naar de dialogen tussen de ouders en ik heb zelf gesprekken gevoerd

met de ouders. Op deze manier ben ik meer te weten gekomen over hoe de interactie verliep en hoe de ouders betekenis gaven aan zichzelf en aan elkaar. Vanuit de literatuur is er door middel van de 'sensitizing concepts' sociale interactie, sociaal kapitaal en sociale identiteit betekenis gegeven aan de data.

Ook al zou de sportvereniging een platform bieden waar mensen in contact komen met andere sociale groepen, komt uit de resultaten naar voren dat de ouders van de spelers van VV Hoograven en de ouders van de spelers van de bezoekende clubs zowel voor, tijdens als na de wedstrijden voornamelijk met ouders van de eigen club in interactie stonden. Dit kan worden begrepen vanuit de 'bonding sociaal kapitaal' theorie van Robert Putnam (2000, p. 20). De groepen waren voornamelijk naar binnen gekeerd en hielden onderling informele gesprekken. Tevens is in gesprek met de ouders naar voren gekomen dat ze zich verbonden voelden met de eigen sociale groep met de daarbij behorende kenmerken. Dit wordt ook wel 'sociale identiteit' genoemd. Zowel enkele ouders van VV Hoograven als enkele ouders van de bezoekende clubs hebben op het gebied van de etnische achtergrond en verschillen tussen stad en dorp de eigen identiteit ten opzichte van de ander benoemd. Deze sociale identiteiten waren voor deze ouders op dat moment sociaal betekenisvol.

Tussen de ouders van de verschillende clubs was er sprake van incidentele en oppervlakkige interactie. Er was geen sprake van diepgaande communicatie en het leren kennen van de andere sociale groep. 'Bridging sociaal kapitaal' kwam zodoende weinig tot uiting. Binnen de context van sport staat het winnen van het spel centraal. Sportieve rivaliteit was de basis waarop de meeste ouders zich van elkaar onderscheidden. Wel hebben meerdere ouders, vooral van VV Hoograven aangestipt interactie met de andere ouders te waarderen. De ontmoeting tussen verschillende culturen zou op algemene verenigingen wellicht makkelijker zijn, omdat daar de ouders van verschillende culturele achtergrond hier binnen eenzelfde team met elkaar omgaan. De ouders zouden zodoende een gezamenlijke sociale identiteit kunnen creëren op basis van gemeenschappelijkheden van dezelfde club. Etnische verschillen binnen de eigen club zouden minder ter zake doen.

Een discussiepunt binnen dit onderzoek is dat bij etnografische observaties de interpretatie van de onderzoeker relatief groot is. Ook al zijn de observatieverslagen nog zo gedetailleerd verwerkt en geanalyseerd, toch hebben mijn eigen belevingswereld en mijn eigen referentiekader een rol gespeeld. Andere onderzoekers hadden op bepaalde momenten andere keuzes gemaakt, zowel bij het observeren zelf als bij het interpreteren van de data.

Inhoud

Voorwoord	3
Samenvatting	4
1. Inleiding: Ouders op de voetbalvereniging	8
1.1 Aanleiding	9
1.2 Voetbalvereniging VV Hoograven	10
1.3 Probleemstelling	11
1.4 Relevantie	12
Maatschappelijke relevantie.....	12
Wetenschappelijke relevantie	12
1.5 Leeswijzer.....	12
2. Sport en Integratie	13
2.1 Het integratiedebat.....	13
2.2 De functie van sport binnen het integratiedebat	15
3. Literatuurreview	18
3.1 Sociale identiteit	18
3.2 Sociaal Kapitaal.....	21
3.3 Sociale Interactie	23
4. Methode.....	26
4.1 Kwalitatief onderzoek.....	26
4.2 Etnografische Casestudy.....	27
4.3 Participerende observatie.....	28
4.4 De rol van de onderzoeker	31
4.5 Literatuurstudie.....	32
4.6 Analyse: coderen	33
4.7 Kwaliteitscriteria voor kwalitatief onderzoek	34
5. Interactie tussen ouders langs de zijlijn: een analyse	36
5.1 Verbondenheid met de eigen club	36
Interactie met ouders van dezelfde club.....	36
Wedstrijd gerelateerde gesprekken	39
Alledaagse gesprekken.....	40
Incidentele interactie tussen de ouders van de verschillende clubs	42
Analyse	43

5.2 Rivaliteit	45
Vijandelijkheid jegens andere club	45
Aanmoedigen van eigen team	46
Ergernis aan rivaliteitsgevoelens andere ouders	47
Analyse	48
5.3 Wij/zij	49
Etnische achtergrond.....	50
Stereotypering	51
Stad versus dorp	52
Analyse	53
6. Conclusie	56
7. Discussie	61
7.1 Methodologie.....	61
7.2 Rol van de onderzoeker	62
7.3 Suggesties voor vervolgonderzoek	63
Literatuur.....	64
Bijlage: Codeboom	68
Bijlage II: Topiclist.....	69

1. Inleiding: Ouders op de voetbalvereniging

Beleidsmakers zien sportverenigingen als maatschappelijke dienstverleners. Ze worden gezien als *sites* waar gescheiden werelden samenkomen en de sociale cohesie wordt bevorderd. Idealiter komen mensen uit allerlei culturen samen op het voetbalveld en worden de verschillen tussen de groepen tijdens de sportbeoefening minder belangrijk (Lucassen & Kalmthout, 2011, p. 55). Uit de sportliteratuur komt naar voren dat dit idee vaak wordt gerelativeerd. Sport kan tot op zekere hoogte zorgen voor meer menging en onderling begrip, maar sociaal-culturele verhoudingen zouden zich vaak herbevestigen op de sportvelden. Groepen met dezelfde culturele achtergrond zouden voornamelijk onderling sporten en gemengd sporten leidt niet vanzelfsprekend tot meer wederzijds begrip. Sport zou tevens onderlinge competitiegevoelens vergroten wat zou kunnen leiden tot onsportief of agressief gedrag tussen de sporters. Deze competitiegevoelens en dit agressieve gedrag zouden vooral bij voetbal vaak aan de orde zijn, een van de meest populaire en meest beoefende sporten in Nederland (Duyvendak et al., 2012, p. 94).

De agressie en het gebrek aan sociale cohesie op voetbalverenigingen is onderdeel van een actueel maatschappelijk debat. Voetbalanalist Johan Derksen zorgde enkele maanden geleden tot in kabinetskringen nog voor discussie door te stellen dat op voetbalclubs met een teveel aan Marokkaanse leden sprake zou zijn van onrust en agressie (van den Ham, 2016, p. 9). Volgens journalist Lennaert Lubberding zou er inderdaad iets mis zijn met de sociale cohesie bij de Marokkaans-Nederlandse clubs (Lubberding, 2016, p. 1). Plezierig voetbal zou uitblijven en er zou geen sprake zijn van sociale binding tussen verschillende culturele groepen. ‘Voetbal, een spelletje dat iedereen bij elkaar brengt, waarbij verschillen wegvallen. Het klinkt zo mooi, maar de realiteit is weerbarstiger. Bij veel clubs is er eerder sprake van *segregatie* dan van *integratie*. In die zin dan wel weer een goede afspiegeling van de samenleving’ (Lubberding, 2016, p. 1). Ook wordt gesteld dat de onzichtbaarheid van Marokkaanse ouders in het verenigingsleven en het hieruit voortvloeiende gebrek aan controle en correctie een probleem is (Hoijtink, 2016, p. 1). Kortom, dit maatschappelijke debat en het feit dat voetbal hoog scoort op de agressieschaal, zorgt ervoor dat de assumptie dat sociale cohesie wordt bevorderd door middel van sport onder druk komt te staan.

1.1 Aanleiding

De KNVB zet zich dan ook in om een gezond sportklimaat te realiseren waarin veel van deze maatschappelijke problemen opgelost kunnen worden: ‘Ons voetballandschap is het grootste sociale netwerk van Nederland. Als geen andere sport heeft voetbal het vermogen om mensen te betrekken en samen te brengen’ (knvb.nl). Het is in Nederland de sport met het grootste ledenbestand, waar alle lagen uit de maatschappij bij betrokken zijn. De KNVB benadrukt ook de rol van de ouders bij het jeugdvoetbal om een gezond sportklimaat te realiseren. De bond heeft daarbij veel verwachtingen van de manier waarop ouders zich zouden moeten gedragen langs de lijn en benadrukt dat ouders moeten zorgen voor een positieve sfeer tijdens de wedstrijden. ‘Een ouder is een rolmodel voor het kind, is toeschouwer, supporter en natuurlijk ook opvoeder [...] Ze zijn een belangrijke factor in een bloeiend verenigingsleven’ (knvb.nl). Bij het kijken naar wedstrijden is het niet de bedoeling dat ouders schreeuwen en/of aanzetten tot agressief spel. Ouders zouden hun kinderen vooral moeten complimenteren en kunnen beter terughoudend zijn met het geven van aanwijzingen (nos.nl). Dat asociale ouders geschorst moeten kunnen worden was het advies dat de bonden in 2010 aan het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport meegaven (Jaeger, 2010, p. 14). Om verkeerd gedrag tegen te gaan is de KNVB in 2015 van start gegaan met een competitievorm waarbij de ouders minstens twintig meter van de zijlijn moeten staan om te voorkomen dat het spel van hun kind negatief beïnvloed wordt (nos.nl). Op het veld wordt van kinderen sportief gedrag verwacht en de ouders moeten dit stimuleren en bewaken.

De KNVB besteedt echter minder aandacht aan het feit dat op voetbalverenigingen ook interactie plaatsvindt tussen de ouders zelf. De ouders zouden ook een bijdrage kunnen leveren aan de sociale cohesie in een groter maatschappelijk debat. Dit onderzoek richt zich dan ook op de sociale interactie van de ouders onderling op de voetbalvereniging. Hoe respectvol gaat het eraan toe langs de lijn? Treden ouders de ouders van de tegenpartij op een sportieve manier tegemoet, met andere woorden: vindt ook langs de lijn een sportieve ontmoeting plaats? In het licht van het debat rondom sociale cohesie is dit onderzoek uitgevoerd bij een etnische voetbalvereniging in Utrecht.¹ De wijze waarop mensen met verschillende culturele achtergronden elkaar ontmoeten, in dit geval tijdens voetbalwedstrijden, en met elkaar omgaan

---

¹ De term ‘etnische verenging’ wordt gebruikt in het artikel ‘Kleur in Sport’ door Van Daal om verenigingen met een ledenbestand van overwegend etnische minderheden aan te tonen. Dit is een ambigu begrip en suggereert een contrast met een zekere ‘niet-etnische norm’ (Giddens, 2006, p. 106). Hier ben ik me van bewust. Deze term wordt in dit onderzoek aangehouden om expliciet te maken dat het om een voetbalclub gaat met een specifieke groep leden. Etniciteit is verder een kenmerk dat alle leden van een populatie bezitten, niet bepaalde groepen. Verder wordt in dit onderzoek de term ‘etniciteit’ losgelaten, maar gesproken over de ‘etnische achtergrond’, om zodoende minder het contrast te benadrukken.

is onderwerp van dit maatschappelijke debat. Indien sportverenigingen als middel kunnen functioneren ten behoeve van sociale cohesie door sociale interactie tussen ouders zal deze waarde het best te observeren zijn op een vereniging waarin de verschillende culturele groepen bij elkaar komen. VV Hoograven is met haar ledenbestand van overwegend Marokkaanse Nederlanders een etnische vereniging. Doordat ouders van andere clubs de vereniging bezoeken, komen verschillende sociaal-culturele groepen samen en ontmoeten elkaar daar. Kortom, binnen dit maatschappelijke en wetenschappelijke debat is de sociale interactie tussen de ouders onderbelicht en daarom richt dit onderzoek zich op deze groep. Deze vereniging bewijst volgens voormalig voorzitter Paul Verweel, in tegenstelling tot de uitspraken van Derksen, al tien jaar dat een etnische voetbalvereniging erg succesvol kan zijn (Verweel, 2016, p. 9).

1.2 Voetbalvereniging VV Hoograven

Voetbalvereniging Hoograven is een voetbalvereniging in het zuiden van Utrecht. ‘VV Hoograven is opgericht door jongens uit de wijk, die een vereniging voor de wijk wilden om kinderen een zinvolle en eigen plek te geven. En de club is die plek voor kinderen die lopend en fietsend naar de club kunnen, voor de oudere jeugd, die zich thuis voelt en de ouderen die daar kaarten om elkaar te ontmoeten’ (vvhoograven.nl). VV Hoograven is naar eigen zeggen ‘meer dan een club’. De vereniging heeft als doel een maatschappelijke functie te vervullen in de buurt. Vanaf de oprichting van de club wordt er bijvoorbeeld voetbal georganiseerd voor de moeilijk bereikbare groep Marokkanen en worden er verschillende maatschappelijke projecten georganiseerd (vvhoograven.nl).

VV Hoograven is “een club van nieuwkomers”: immigranten uit Marokko’ (Verweel, 2011, p. 57). De club was tien jaar geleden ‘onbedoeld al bijna volledig Marokkaans’ (Verweel, 2016, p. 9). Door een matige organisatie zouden de autochtone leden al snel verdwenen zijn (Verweel, 2016, p. 9). In het eerste jaar werden zestig Marokkaanse jongens lid van de vereniging. In het tweede jaar meldden vijf ‘blonde’ kinderen zich aan. Na een jaar meldden de ouders van deze kinderen hun kinderen echter af om vervolgens hun kinderen lid te laten worden bij een andere vereniging. Het fanatisme van de ouders van de andere Marokkaanse kinderen en het vele schelden (al dan niet in het Marokkaans) was voor deze ouders te veel van het goede (Verweel, 2011, p. 58). In het begin had de club een slechte naam, mede door de excessen die bij deze club veelvuldig voorkwamen.

Zo vertelde voormalig voorzitter van de club Paul Verweel mij dat er in het verleden een moeder was die zelf haar kind van de vereniging afhaalde: ‘[...] dat jochie had helemaal

geen idee dat ie met Marokkanen speelde. Helemaal niet. Maar goed zijn moeder heeft hem er op een gegeven moment toch vanaf gehaald. Hij ging honkballen. Nou ik had het idee “die moeder was dat gedoe een beetje zat” (Verweel, persoonlijke communicatie, 8 april 2016). Dit voorbeeld toont aan dat ouders een grote rol spelen in het sportleven van hun kinderen. De vereniging bestaat anno 2016 uit ongeveer 300 leden. Hiervan bestaat 98 procent uit Marokkaanse Nederlanders en tot nu toe is er nauwelijks deelname van andere culturele groepen. Momenteel beschrijft voormalig voorzitter de club als ‘een trotse wijkclub met saamhorigheid’. Volgens Verweel zien bezoekers VV Hoograven niet als ‘Marokkanenclub’ en wordt er door bezoekende clubs minder naar de etnische achtergrond van de club gekeken dan hij dacht (Verweel, 2016, p. 9).

1.3 Probleemstelling

Van de ouders wordt verwacht dat zij bijdragen aan een goede sfeer op de voetbalvereniging. Er ligt een maatschappelijke en wetenschappelijke uitdaging aangezien er nog weinig kennis is over de sociale interactie die plaatsvindt tussen de ouders zelf. Dit onderzoek heeft als doel de kennis hierover aan te vullen. Door de sociale interactie tussen ouders te onderzoeken, hoe ze reageren op elkaar, wil ik meer te weten komen over hoe de ouders zich langs de lijn gedragen en hoe de onderlinge interactie verloopt. Tevens wil ik meer te weten komen over de belevingswereld van de ouders die tot uiting komt in de dialogen die ze voeren onder elkaar en met mij. Situaties voor, tijdens en na de wedstrijd worden hierbij geobserveerd. De volgende vraagstellingen staan centraal binnen dit onderzoek:

1. Hoe verloopt de interactie tussen de ouders van de spelers van VV Hoograven voor, tijdens en na de wedstrijden van de jeugdelftallen D, E en F?
2. Hoe verloopt de interactie tussen de ouders van de spelers van de bezoekende clubs voor, tijdens en na de wedstrijden van de jeugdelftallen D, E en F?
3. Hoe verloopt de interactie tussen de ouders van de spelers van VV Hoograven en de ouders van de spelers van de bezoekende clubs voor, tijdens en na de wedstrijden van de jeugdelftallen D, E en F?

1.4 Relevantie

Maatschappelijke relevantie

Dit onderzoek is maatschappelijk relevant omdat het inzicht geeft in de manier waarop de sociale interactie tussen ouders op een voetbalvereniging plaatsvindt. De KNVB benadrukt zoals gezegd dat ouders medeverantwoordelijk zijn voor een goede sfeer op het voetbalveld en positieve betrokkenheid van de ouders wordt zodoende gestimuleerd. Vooral bij de jeugdteams zouden ouders een grote rol spelen, omdat zij veel bepalen en sturen (knvb.nl). Binnen het eerder beschreven maatschappelijke debat rondom sociale cohesie en sportiviteit op het voetbalveld krijgen de ouders een grote rol toegeschreven, maar is er weinig kennis over de sociale interactie die tussen de ouders plaatsvindt. De KNVB zou zodoende baat hebben bij de onderzoeksresultaten, om zo meer inzicht te krijgen in hoeverre de ouders ook onderling bij kunnen dragen aan een de bevordering van sociale cohesie. Tevens zijn de onderzoeksresultaten bruikbaar voor het bestuur van VV Hoograven, aangezien zij middels dit onderzoek meer inzicht krijgen wat er zich afspeelt onder de ouders op de vereniging.

Wetenschappelijke relevantie

Dit onderzoek is wetenschappelijk relevant omdat meerdere theorieën de waarde en interactie van ouders naar hun kind benadrukken, maar de sociale interactie tussen de ouders nog een onderbelicht onderwerp is. De sportliteratuur richt zich daarnaast voornamelijk op de sociale interactie en de eventuele bevordering van de sociale cohesie onder de sporters zelf. De ouders zijn ook binnen dit wetenschappelijke debat een onderbelichte actor. Tevens wordt er binnen dit onderzoek etnografisch onderzoek gedaan en wordt er gekeken wat er in een real-life context op een vereniging gebeurt. Door te observeren heb ik een goed beeld gekregen van wat er zich in een natuurlijke setting op de voetbalvereniging afspeelt. Dit is een minder gebruikelijke aanpak ten opzichte van eerder gedane onderzoeken naar sociale interactie.

1.5 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 gaat in op het integratiedebat en de rol die sport hierin speelt. In hoofdstuk 3 worden ‘sensitizing concepts’ sociale interactie, sociale identiteit en sociaal kapitaal besproken. In hoofdstuk 4 wordt de methode toegelicht die binnen dit onderzoek is toegepast. In hoofdstuk 5 worden de analyse van de data en de resultaten weergegeven. Hoofdstuk 6 behandelt de conclusie van dit onderzoek waar de hoofdvragen worden beantwoord. In hoofdstuk 7 wordt gereflecteerd op de onderzoeksmethode en worden er suggesties gedaan voor vervolgonderzoek.

2. Sport en Integratie

In dit hoofdstuk wordt de context geschetst waarbinnen dit onderzoek plaatsvindt. Dit onderzoek kijkt naar de sociale interactie tussen de ouders op een etnische voetbalvereniging. Er vinden op deze vereniging ontmoetingen plaats tussen ouders met diverse culturele achtergronden. De onderliggende assumptie is dat sociale interactie tussen mensen met verschillende etnische achtergronden bij zou kunnen dragen aan het bevorderen van sociale binding en eventueel aan de integratie van etnische minderheden. Sport zou echter ook sociaal-culturele verhoudingen kunnen herbevestigen. Binnen dit hoofdstuk wordt zodoende het integratiebeleid en de rol die sport hierin zou spelen uiteengezet.

2.1 Het integratiedebat

De laatste decennia is de bevolking van Nederland meer etnisch divers geworden. Dit komt onder andere door werk – en familiemigratie (Savelkoul, 2014, p. 1). Dit houdt in dat vele immigranten in Nederland zijn komen wonen om betere banen te vinden of om dichtbij de eigen familie te komen wonen (Freeman & Kessler, 2008, p. 660). In de Nederlandse maatschappij leven dan ook veel etnisch diverse groepen met verschillende waarden, normen en opvattingen. Deze groepen zouden elkaar idealiter wederzijds aanvullen en van elkaar moeten profiteren in plaats van langs elkaar heen te leven of zelfs met elkaar in conflict te staan (Savelkoul, 2014, p. 1). Er is dan ook een complex debat gaande over de vraag hoeveel ruimte er is voor culturele diversiteit in het publieke domein en in hoeverre de diverse etnische groepen de Nederlandse cultuur moeten aannemen (Duyvendak & Slootman, 2015, p. 147).

De integratie van etnische minderheden is een belangrijk onderwerp in het maatschappelijke debat. ‘Met integreren wordt bedoeld op het proces waarbij individuen of groepen betrokken worden bij een georganiseerd verband, maatschappelijk veld of de samenleving als geheel’ (van Daal, 2006, p. 18). Vijftig jaar geleden, ten tijde van de verzuiling, was het verkeren in eigen kring een normale zaak. Gaandeweg de ontzuiling vonden velen de verbinding van mensen aan hun eigen sociale groep al minder gewenst (Duyvendak et al., 2012, p. 86). In de jaren negentig werd de angst voor een etnische tweedeling groter en werd de multiculturele samenleving steeds minder geromantiseerd. Er werden dan ook maatregelen genomen om de sociale interactie tussen groepen met verschillende achtergronden te stimuleren. De vooronderstelling die hieraan ten grondslag ligt is dat deze sociale interactie wederzijds vertrouwen tussen sociale groepen en integratie van etnische minderheden zou bevorderen. Eind jaren negentig kreeg dit debat een andere wending, omdat het gebrek aan

integratie door sommigen als problematisch werd ervaren en er strengere maatregelen genomen moesten worden (Krouwel et al, 2006, p. 166).

Zo sprak publicist en hoogleraar Paul Scheffer in 2000 over een ‘multicultureel drama’ en benoemde het gebrek aan integratie van etnische minderheden. De grootschalige immigratie zou volgens hem leiden tot problemen die niemand onder ogen wil zien en er wordt te weinig gedaan aan de integratie van nieuwkomers (Scheffer in: Hartmans, 2007, p. 1). Verschillende etnische groepen leven volgens hem gesegregeerd en is er sprake van parallelle gemeenschappen. Scheffer is van mening dat deze scheiding tussen culturele groepen negatieve gevolgen kan hebben. ‘Wanneer de afstanden te groot worden, kunnen ze ook een bron van conflict worden’ (Scheffer, 2007, p. 78). De koestering van het behouden van de eigen identiteit zou negatieve gevolgen hebben voor integratie en ‘zo stort het kaartenhuis van de multiculturele samenleving ineen’ (Scheffer, 2000, p. 1). Volgens hem is culturele homogeniteit erg belangrijk en is het zich eigen maken van de Nederlandse normen en waarden door immigranten essentieel. Het ‘multiculturele drama’, waar Scheffer over spreekt, werd onderdeel van de politieke discussie toen Pim Fortuyn aantrad in de verkiezingen van 2002. Ook hij verwachtte van de etnische minderheden dat ze zouden assimileren, wat inhoudt dat ze de eigen cultuur moeten relativeren en de Nederlandse waarden en normen moeten aannemen. Sindsdien wordt er nog meer aandacht besteed aan het voorkomen van concentraties van de etnische minderheden (Krouwel et al, 2006, p. 166).

Dat integratie van minderheden vandaag de dag nog steeds onderwerp is van het politieke debat, wordt ook duidelijk in een kamerbrief van minister Asscher. Volgens hem is integratie wenselijk en is er inspanning vereist van zowel de immigranten als de ontvangende samenleving. Er wordt verwacht dat de etnische minderheden zich de Nederlandse normen en waarden eigen maken (Asscher, Kamerbrief, 2013). Hij vindt dat segregatie de ontmoeting van mensen met verschillende achtergronden in de weg staat.

‘Nederland mag geen land zijn van parallelle gemeenschappen, waarin de noodzaak lijkt te vervallen om elkaar te ontmoeten en elkaar te verstaan. Om een plek te vinden in Nederland is het van belang dat migranten in aanraking komen met mensen met andere denkbeelden of een andere levensstijl’ (Asscher, Kamerbrief, 2013).

Dat interetnische contacten tegenwoordig nog steeds als belangrijk worden ervaren, komt ook naar voren in het rapport ‘Dichter bij Elkaar’ van het Sociaal-Cultureel Planbureau. Volgens het rapport benaderen de verschillende culturele groepen elkaar te weinig en is er daarom een

nauwelijks veranderende perceptie van elkaar. Een sterke binding met de eigen etnische gemeenschap kan voor individuen zeer belangrijk zijn, maar de mogelijkheden om vooruit te komen in de samenleving worden vergroot bij het contact met andere sociale groepen. De afstand tussen de groepen met verschillende etnische achtergronden blijft volgens het rapport groot en dat zou problematische gevolgen hebben (SCP, 2012, p. 47).

Persoonlijk denk ik dat sociale interactie tussen sociale groepen potentie heeft om wederzijds vertrouwen op te bouwen en bekend te worden met elkaars normen en waarden. Het zou kunnen bijdragen aan de integratie van etnische minderheden zodat zij goed mee kunnen komen in de Nederlandse samenleving. Dit komt in de buurt van het denkbeeld van Scheffer en Fortuyn. Anderzijds kan ik me ook vinden in de mening van Frans Verhagen. Verhagen vindt een strenge integratie zoals Scheffer en Fortuyn deze omschrijven niet realistisch en er wordt volgens hem vanuit de regering te veel de nadruk gelegd op de verinnerlijking van de Nederlandse cultuur. Een samenleving waarin immigranten zich de Nederlandse cultuur eigen moeten maken zou volgens hem leiden tot een gebrek aan individualiteit. De samenleving is nu eenmaal divers met vele culturen en achtergronden. Contact bevorderende activiteiten roepen volgens hem weerstand op en hebben niet de gewenste uitkomsten (Verhagen, 2010, p. 109). Verhagen vindt dat verschillende etnisch diverse groepen de vrijheid moeten krijgen om hun eigen normen en waarden na te leven en ziet zodoende de waarde van strenge integratie niet in. Het feit dat Verhagen de multiculturele samenleving erkent is iets waar ik me tevens in kan vinden en het stimuleren van sociale interactie tussen verschillende culturele groepen zou wellicht niet altijd positieve gevolgen hebben. Wanneer etnische minderheden graag onder elkaar verkeren en hun eigen culturele waarden willen blijven aanhouden, zouden deze activiteiten misschien alleen maar weerstand oproepen. Desalniettemin zien veel beleidsmakers ook vandaag de dag het liefst dat subculturen met elkaar in contact staan en is het integreren van groepen in de samenleving en de interetnische dialoog belangrijk (Duyvendak et al., 2012, p. 87). Een platform waar deze sociale interactie volgens beleidsmakers op een laagdrempelige en succesvolle manier kan gebeuren, is de sport. Binnen de historische ontwikkeling van integratie heeft sport zodoende een belangrijke rol gespeeld en zijn de verwachtingen die aan sport wordt toegewezen ter bevordering van de sociale cohesie hoog.

2.2 De functie van sport binnen het integratiedebat

Verschillende maatschappelijke groepen zouden met elkaar in contact komen door middel van sport. 'In een snel veranderende samenleving, waar sociale cohesie onder druk staat, zou sport in belangrijke mate bijdragen aan sociale binding en onderling vertrouwen', aldus de gedachte

van veel beleidsmakers' (Elling, 2005, p. 343). Op de sportvelden zouden namelijk makkelijk verschillende groepen met elkaar in aanraking komen, waardoor makkelijk contacten kunnen worden gelegd. De veronderstelling die hieraan ten grondslag ligt is dat door sociale interactie door sport het wederzijds begrip vergroot worden en dat het zelfs een bijdrage kan leveren aan de integratie van etnische minderheden in de Nederlandse samenleving. Vooral bij prestatiesport, zoals voetbal, waarbij fysieke vaardigheden zeer belangrijk zijn, komen onverwachte combinaties van sociale achtergronden samen in een team (Duyvendak et al., 2012, p. 86).

Het idee dat de sportvereniging als middel kan worden ingezet voor sociale binding wordt in de jaren negentig populair (Lucassen & van Kalmthout, 2011, p. 55). In Nederland hebben overheidsinstanties en publieke organisaties dan ook meer financiële middelen vrij gemaakt om sportorganisaties - en projecten op te starten en worden burgers gestimuleerd om te participeren in diverse sportactiviteiten. Sportverenigingen zouden volgens het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport een belangrijke rol spelen voor de leefbaarheid van de buurt en de integratie van achterblijvende of kwetsbare groepen in de samenleving (Lucassen & van Kalmthout, 2011, p. 56). Een voorbeeld waar deze ontmoetingen worden gestimuleerd is het programma 'Meedoen Alle Jeugd door Sport', opgezet door het VWS in 2006 (Lucassen & van Kalmthout, 2011, p. 73). Door dit programma zouden idealiter meer allochtone jongeren participeren in sport en lid worden van sportverenigingen. Op wijk - en vooral op buurtniveau zouden verenigingen veel kunnen bijdragen aan de sociale cohesie (Boessenkool & Steemers, 2011, p. 81). Dat sport vandaag de dag een belangrijke rol speelt in het integratiedebat wordt ook duidelijk in de kamerbrief 'Meer rendement van grote sportevenementen' (van de minister van VWS). Zo schrijft minister Schippers over 'het samenbindende element van sport dat integratie en begrip voor elkaar kan bevorderen' (Schippers, 2015, p. 1). Volgens haar moeten gemeenten en sportorganisaties de handen ineenslaan om mensen te stimuleren en duurzaam te binden voor sport (p. 2).

Omdat sociale interactie tussen etnisch diverse groepen wordt gestimuleerd, liggen etnische sportclubs de laatste jaren onder vuur in het Nederlandse debat van multiculturalisme (Vermeulen & Verweel, 2009, p. 1206). Dit zijn clubs waar het ledenbestand bestaat uit leden met eenzelfde etnische achtergrond en waar dus geen sprake is van menging met groepen met een andere etnische achtergrond, zoals bij voetbalvereniging VV Hoograven die centraal staat in dit onderzoek. De etnische clubs zouden een hechte gemeenschap vormen waar onderlinge steun wordt geboden. Veel etnische clubs richten zich naast sport ook op gezelligheid. Dit zou ook gelden voor andere leden die betrokken zijn bij een vereniging, zoals het bestuur en de

ouders van de kinderen (van Daal, 2006, p. 7). Een vraag is of de etnische sportclubs een barrière vormen voor etnische minderheden om sociale integratie te bereiken (Vermeulen & Verweel, 2009, p. 1206). Op deze clubs zou er namelijk weinig sociale interactie plaatsvinden tussen verschillende culturele groepen.

Het bestaan van etnische verenigingen kan echter wel verklaard worden. Groepen met eenzelfde etnische achtergrond zouden sporten in de eigen groep zeer belangrijk vinden en willen sporten met degenen met wie zij zich verbonden voelen. Voor sommige Turkse en Marokkaanse Nederlanders geldt dat de behoefte om in eigen kring te verkeren ook gepaard gaat met negatieve ervaringen in de reguliere samenleving. In de vrije tijd zoeken ze elkaar graag op. Het liefst in een ongecompliceerde, rustige omgeving (Ramsahai in: Duyvendak et al., 2012, p. 92). Etnische clubs zouden tevens ‘betere ontplooiingsmogelijkheden’ bieden voor etnische minderheden, omdat zij eerder dan bij algemene clubs betrokken worden bij de organisatie van de vereniging (van Daal, 2006, p. 7). Dit onderzoek vindt plaats op een etnische vereniging waar de leden en de ouders dus vooral met de eigen culturele groep in contact zouden staan. Interactie met mensen met een andere culturele achtergrond zou op deze verenigingen nauwelijks plaatsvinden. Wel komen er ouders van de bezoekende clubs naar de vereniging en vindt er een ontmoeting tussen deze groepen plaats. In het volgende hoofdstuk komen theorieën aan bod die sociale interactie binnen en tussen verschillende sociale groepen nader uiteenzetten.

3. Literatuurreview

In dit hoofdstuk worden de ‘sensitizing concepts’ sociale identiteit, sociaal kapitaal en sociale interactie besproken die functioneren als raamwerk voor de analyse van de verzamelde data (Boeije, 2014, p. 43). Het ‘sensitizing concept’ sociale interactie geldt als uitgangspunt van dit onderzoek. In sociale interactie geven individuen en groepen betekenis aan zichzelf en aan elkaar, wat naar voren komt in het concept ‘sociale identiteit’. Doordat mensen met elkaar in interactie staan worden netwerken opgebouwd. Dit komt naar voren in het concept ‘sociaal kapitaal’. Deze concepten worden nu besproken om de sociale interactie tussen de ouders van de voetbalclubs binnen dit onderzoek te duiden.

3.1 Sociale identiteit

Identiteit heeft te maken met de vraag ‘wie ben ik’ en ‘wie is de ander’, wat door de omgeving en de mensen met wie je in interactie staat wordt bepaald. Dit zelfbewustzijn van het individu ten opzichte van anderen en hoe anderen hierop reageren wordt de ‘self’ genoemd. Dit is de manier waarop mensen zichzelf zien door de ogen van anderen. Het creëren van de ‘self’ is dus sociaal geconstrueerd en wordt gevormd door interactie met anderen (Verkuyten, 2010, p. 13; Giddens & Sutton, 2014, p. 138). Naast de individuele identiteit, behoren mensen ook tot allerlei verschillende sociale groepen. De kenmerken van deze groepen worden door het individu zich eigen gemaakt en als belangrijk ervaren. Dit wordt de ‘sociale identiteit’ genoemd.

Sociale identiteit is het bewustzijn van een persoon dat hij of zij behoort tot een bepaalde groep met bepaalde kenmerken. De individuele kenmerken worden zodoende minder belangrijk. Een sociale identiteit is net als de ‘self’ niet vastgesteld, maar wordt ontwikkeld in sociale interactie met anderen (Verkuyten, 2010, p. 78; Giddens & Sutton, 2014, p. 138). Het karakter van een groep waar een individu bij denkt te horen, heeft invloed op de perceptie van het individu van zichzelf. Een belangrijk aspect van sociale identiteit is dat deze constant aan verandering onderhevig is en dat het overeenkomsten en verschillen met andere groepen benadrukt (Giddens & Sutton, 2014, p. 139). Maatschappelijke lidmaatschappen, zoals het lidmaatschap van een voetbalvereniging, dragen bij aan het versterken van de sociale identiteit (Verkuyten, 2010, p. 33).

Mensen hebben de neiging om zichzelf tegenover anderen te plaatsen en zichzelf en anderen te categoriseren. Het zou mensen dan ook relatief weinig moeite kosten om vast te stellen of iemand tot een bepaalde categorie behoort. Vooral wanneer zichtbare kenmerken aan de orde zijn, zou het buitenstaanders weinig moeite kosten om mensen in te delen tot een

bepaalde groep (Verkuyten, 2010, p. 34). Sociale groepen denken dan ook vaak in vooroordelen over elkaar en hebben vaak bepaalde (stereotype) gedragsverwachtingen. Vooroordelen zijn meningen over en gedragingen naar een bepaalde groep naar een andere groep. Deze vooroordelen zijn gegrond in stereotypes: vaste karaktereigenschappen die een bepaalde groep krijgt toegewezen (Giddens, 2006, p. 636). Mensen zouden daarbij de neiging hebben om een discriminerende houding aan te nemen ten opzichte van een andere groep, om op deze manier een positiever beeld te krijgen over de eigen sociale identiteit (Trepte, 2006, p. 256).

Identiteit is niet vastgesteld, maar is continu aan verandering onderhevig. Het ligt aan de omstandigheden en de soort interactie die op dat moment plaatsvindt hoe mensen betekenis geven aan de eigen en sociale identiteit (Badcock in: Nicholson & Hoyer, 2010, p. 147). Het ervaren van het behoren tot een sociale categorie of groepering is niet hetzelfde als een identiteitsbeleving. Sociale indelingen kunnen namelijk met allerlei gedachten en gevoelens gepaard gaan. ‘Ik ben Nederlander’ kan met een gevoel van trots worden gevoeld, maar ook met schaamte (Verkuyten, 2010, p. 30). Sociale identiteiten brengen beperkingen met zich mee: is iemand verbonden aan een sociaal lidmaatschap, dan levert iemand in aan individualiteit. Ook gaan sociale identiteiten samen met normatieve verwachtingen van anderen. De aanspraak op een bepaalde identiteit moet dan ook in relatie met en tot anderen worden waargemaakt, waardoor mensen zich gaan gedragen naar andermans verwachtingen (Verkuyten, 2010, p. 30).

Identiteit is een centraal onderwerp in de debatten over culturele diversiteit, integratie en wij-zij denken (Verkuyten, 2010, p. 7). Mensen met eenzelfde etnische achtergrond bijvoorbeeld, willen sociaal gezien worden erkend en gewaardeerd. Deze waardevolle etnische identiteit kan allerlei praktische voordelen opleveren. Minderheidsgroepen zouden eerder voorstander zijn van multiculturalisme; ze willen een deel van hun identiteit behouden en dat uitstralen. De meerderheidsgroep ervaart een relativering van de eigen normen en waarden, waardoor zij multiculturalisme als bedreigend kunnen ervaren (Verkuyten, 2011, p. 148). Zoals in hoofdstuk 2 al duidelijk is geworden, zouden sportverenigingen de gelegenheid bieden voor groepen met diverse culturele achtergronden om elkaar te ontmoeten en met elkaar in interactie te staan. Echter wordt ook benadrukt dat eenzelfde etnische achtergrond de sociale binding binnen een groep kan versterken, waardoor sociale interactie met een andere sociale groep lastig zou zijn. ‘Etniciteit’ is echter een ambigu begrip met veel verschillende soorten definities. Er is zodoende geen eenduidigheid over. Wel zal ik in het kader van dit onderzoek een aantal theorieën toelichten die de complexiteit van dit begrip aanpakken.

Volgens Nagel (1994) is etniciteit het gevolg van keuzes van individuen en groepen waarin zij zichzelf en anderen op een etnische manier definiëren (p. 152). ‘Ethnicity is

constructed out of the material of language, religion, culture, appearance, ancestry, or regionality. The location and meaning of particular ethnic boundaries are continuously negotiated, revised, and revitalized, both by ethnic group members themselves as well as by outside observers' (p. 152). Het is het idee van afstamming en gedeelde oorsprong dat de kern van etniciteit uitmaakt. Een etnische identiteit is iets dat iemand toegeschreven krijgt. Een soort 'label' dat door degene zelf en door anderen wordt opgeplakt. Iemands etnische identiteit is zodoende een combinatie van het beeld dat iemand van zichzelf heeft en het beeld dat anderen van diegene hebben. Eenheid en verbondenheid zijn belangrijke elementen bij sociale identiteiten. Groepsidentificatie is niet alleen een reactie op buitenstaanders, maar heeft ook te maken met identificatie met de eigen kring (Nagel, 1994, p. 154).

Zichtbare kenmerken, zoals een etnische achtergrond zouden de sociale identiteit en groepsgedrag dus kunnen versterken (Verkuyten, 2010, p. 36). Kenmerken als taal, culturele gebruiken en religie zouden voor de hand liggende markeringen van en voor etnische groepen zijn (Verkuyten, 2010, p. 36). Etnische groeperingen doen vaak een beroep op de gedeelde oorsprong en verwantschap. Vooral als mensen zich achtergesteld of buitengesloten voelen, hebben ze de neiging om zich terug te trekken in eigen kring. Als er weinig uitzicht is op het veranderen van bestaande verhoudingen, zijn mensen uit minderheidsgroepen meer aangewezen op de eigen groep voor een positieve identiteit (Verkuyten, 2010, p. 56). Mensen met eenzelfde etnische achtergrond zouden zodoende meer met elkaar in interactie staan. De werking van een sociale identiteit heeft dus bepaalde gevolgen voor de manier waarop mensen binnen en tussen sociale groepen met elkaar in interactie staan. Sociale groepen zijn vaak zodanig gefixeerd dat het lastig is om toe te treden tot andere sociale groepen (Verkuyten, 2010, p. 56).

Een voorbeeld waar identiteitsbeleving sterk naar voren komt, is de sportwereld, omdat hier mensen met allerlei verschillende achtergronden samenkomen. Sport is zodoende een platform waar meerdere identiteiten tegelijkertijd tot uiting komen (Cronin and Mayal in: Nicholson & Hoye, 2010, p. 147). Mensen uit allerlei regio's met diverse achtergronden komen naar een vereniging en geven betekenis aan zichzelf en aan anderen. 'Creation of identity through sport takes place at many different levels' and may include individual, local and regional, ethnic and national identity' (Cronin and Mayal in: Nicholson & Hoye, 2010, p. 147). Het creëren van een sociale identiteit kan dus sterk naar voren komen op een sportvereniging: 'the domain of sport is best viewed in terms of an arena, where meanings of sport, identity and culture are contested and are put to the test' (Vermeulen & Verweel, 2009, p. 1215). Doordat mensen binnen de sportwereld continu betekenis geven aan de eigen identiteit en dat van

anderen, kan het zijn dat mensen veelal gericht zijn op het verkeren binnen de eigen sociale groep en een vijandige houding aannemen ten opzichte van een ander groep. De assumptie dat door sport makkelijk over de sociale scheidlijnen heen kan worden gekeken, wordt derhalve gerelativeerd, omdat identiteitsbeleving en groepsdenken binnen de context van sport juist kan worden versterkt (Krouwel et al., 2006, p. 175). De manier waarop sociale groepen zijn geconstrueerd komt naar voren in het begrip ‘sociaal kapitaal’.

3.2 Sociaal Kapitaal

Een van de redenen waarom mensen zich bij organisaties aansluiten, is omdat ze op deze manier hun netwerk kunnen verbreden en hun invloed kunnen vergroten. Als mensen tijd en energie steken in een netwerk, kan dat bepaalde voordelen bieden. De voordelen die aan zo’n netwerk zijn verbonden, wordt ‘sociaal kapitaal’ genoemd (Giddens, 2006, p. 817). Deze term benadrukt dus over het algemeen de waarde van sociale relaties die het leven van het individu productiever maken. Sociaal kapitaal omvat een sociaal netwerk, wederzijdse verplichtingen, vertrouwen en gedeelde normen (Giddens, 2006, p. 817) en wordt ontwikkeld doordat mensen met elkaar in interactie staan.

Het concept ‘sociaal kapitaal’ is ontwikkeld door socioloog Pierre Bourdieu en later verder ontwikkeld en nieuw leven ingeblazen door onder andere politicoloog Robert Putnam. Pierre Bourdieu was een Frans socioloog die onderzoek heeft gedaan in de opbouw van de samenleving en hield zich bezig met de vraag waarom de machtige klassen hun positie behielden. De ongelijkheid in de samenleving kon volgens hem worden verklaard doordat sommige mensen geen toegang hadden tot de juiste connecties en de voordelen die hieruit gehaald konden worden. Bourdieu definieerde sociaal kapitaal als volgt:

‘Social capital is the aggregate of the actual or potential resources which are linked to possession of a durable network of more or less institutionalized relationships of mutual acquaintance and recognition—or in other words, to membership in a group’ (Bourdieu, 1986, p. 51).

Sociaal kapitaal wordt volgens hem gevormd door sociale netwerken en de sociale hulpmiddelen die dankzij dit netwerk beschikbaar zijn (Bourdieu, 1986, p. 51). De mensen die lid zijn van een groep investeren in deze relaties, zodat ze voordelen kunnen ervaren van het lidmaatschap (Bourdieu, 1986, p. 457). De netwerken zijn gebaseerd op wederzijdse investeringen en vertrouwen. Robert Putnam heeft het begrip sociaal kapitaal van Bourdieu

verder uitgewerkt. Zijn visie op hoe netwerken opgebouwd zijn is eerder dan de definitie van Bourdieu relevant voor dit onderzoek, omdat hij nog meer ingaat op de mechanismen die zich onder en tussen groepen kunnen afspelen.

Putnam (2000) maakt namelijk onderscheid tussen twee soorten sociaal kapitaal: ‘bonding’ sociaal kapitaal en ‘bridging’ sociaal kapitaal. Deze termen verwijzen naar de mate van verbondenheid tussen mensen binnen de eigen groep of tussen bepaalde sociale groepen. ‘Bonding’ is *inclusief*: een netwerk bestaat uit mensen met eenzelfde sociale achtergrond (p. 20). De groep heeft een sterke identiteit en neemt een wantrouwende houding aan tegenover mensen die niet bij de groep horen. De identiteit van het individu komt veelal overeen met de identiteit van de groep, wat het lastig zou maken om los te komen van een groep. ‘Bridging’ is *exclusief* en verwijst naar de processen waarbij sociale normen, netwerken en vertrouwen door sociale interactie verschillende groepen van de samenleving verbindt (Putnam, 2000, p. 22; Nicholson & Hoyer, 2008, p. 28). ‘Bonding’ kapitaal zou goed zijn voor de verbondenheid en solidariteit binnen een groep. ‘Bridging’ kapitaal is echter beter voor de uitwisseling van informatie tussen de verschillende sociale groepen (Putnam, 2000, p. 20).

Sportverenigingen worden als plek beschouwd waar mensen elkaar op een laagdrempelige manier kunnen ontmoeten en waar eenvoudig (hechte) relaties kunnen worden opgebouwd (Lucassen, 2011, p. 115). Mensen komen hier vooral in aanraking met de eigen sociale groep (‘bonding’), maar het zou ook een plek kunnen bieden waar mensen in interactie kunnen staan met andere sociale groepen (‘bridging’). Zoals eerder vermeld, zouden culturele groepen in de sportwereld echter vooral binding onder elkaar zoeken, waardoor interactie tussen sociale groepen uit zou blijven (Vermeulen & Verweel, 2009, p. 1210). Sporters in het algemeen prefereren om te gaan met mensen die ze kennen, omdat het vertrouwd en comfortabel voelt om met bekenden om te gaan. Het ‘bonding’ aspect zou hierbij nog belangrijker zijn voor etnische minderheden. Zij geven aan veel tijd door te brengen op de club. Sportverenigingen waar etnische minderheden samenkomen zouden zodoende een bredere maatschappelijke functie hebben. Het is een belangrijke plek waar de leden elkaar kunnen ontmoeten (Ramsahai in: Duyvendak et al., 2012, p. 92; Vermeulen & Verweel, 2009, p. 1210). Mensen maken dus onderdeel uit van allerlei verschillende sociale groepen en hebben hierbij een bepaalde identiteitsbeleving. Nu wordt uitgelicht wat er precies wordt verstaan onder sociale interactie en wordt er tevens dieper ingegaan op de mechanismen die kunnen plaatsvinden wanneer verschillende sociale groepen met elkaar in interactie komen te staan.

3.3 Sociale Interactie

Sociale interactie wordt door Giddens (2006) als volgt beschreven: ‘any form of social encounter between individuals’ (p. 1034). ‘Most of our lives are made up of social interactions of one type or another. Social interaction refers to both formal and informal situations in which people meet one another. An illustration of a formal interaction situation of social interaction is a school classroom; an example of a formal interaction is two people meeting in the street or at a party’ (Giddens, 2006, p. 1035). Het is het proces waarin we ons gedragen en reageren op mensen om ons heen (study.com). Hoewel we in ons gedrag veelal non-verbaal met elkaar communiceren, wordt veel van onze interactie overgedragen in spraak, in informele gesprekken met anderen: ‘Although we routinely use non-verbal cues in our behavior and in making sense of the behavior of others, much of our interaction is carried on through talk – casual verbal exchange – in conversations with others’ (Giddens, 2014, p. 145). Taal is dus een fundamenteel aspect van het sociale leven, waardoor mensen betekenis geven aan de eigen (sociale) identiteit en dat van anderen.

Het zojuist besproken concept ‘sociaal kapitaal’ wordt opgebouwd doordat mensen met elkaar in interactie staan. Mensen leren elkaar kennen zodat er gemeenschappen ontstaan: ‘Interaction enables people to build communities, to commit themselves to each other, and to knit the social fabric’ (infed.org). Gesprekken met anderen zorgen ervoor dat mensen binnen (‘bonding’) en tussen netwerken (‘bridging’) elkaar goed leren kennen, om informatie te delen en om een gemeenschappelijke waarden te creëren (Tsai & Goshal, 1998, p. 465). ‘Bonding’ is goed voor de bevestiging van de eigen identiteit en solidariteit. Het wordt echter problematisch als groepsdenken te zeer wordt versterkt en men niet langer open staat voor het ontmoeten van andere sociale groepen (Savelkoul, 2011, p. 198). Er zijn twee visies op wat er gebeurt wanneer sociale groepen met elkaar in contact komen te staan: de ‘conflicttheorie’ en de ‘contacttheorie.’ Het feit dat de ontmoeting van verschillende sociale groepen zouden leiden tot een wantrouwende houding tegenover elkaar, wordt de ‘conflicttheorie’ genoemd (Savelkoul, 2011, p. 198). De sterke groepsbinding die de conflicttheorie kenmerkt, kan naast een verschillende etnische achtergrond door meerdere aspecten worden versterkt, zoals macht en strijd om bepaalde hulpbronnen (groepsdynamiek.nl). Verschillende groepen hebben zodoende een wantrouwende houding tegenover elkaar.

Tegenover de conflicttheorie kunnen we de ‘contacttheorie’ stellen. Deze theorie houdt in dat interactie met andere sociale groepen de tolerantie jegens deze groepen juist bevordert (Savelkoul, 2011, p. 198). Wanneer groepen met elkaar in contact komen, zou dit kunnen leiden tot een veranderend wereldbeeld van de etnische meerderheid en zou er bekendheid gecreëerd

worden met andere sociale waarden en normen dan de eigen (Pettigrew, 1998 in: Savelkoul, 2011, p. 198). Het zou zelfs leiden tot minder contact met de eigen groep, minder 'bonding'. Volgens deze theorie zou etnische diversiteit een positief effect hebben op het verwerven van sociaal kapitaal en zou de tolerantie jegens de minderheden worden vergroot (Pettigrew in: Savelkoul, 2011, p. 199). Door in contact te komen met mensen met verschillende etnische achtergronden een eventueel negatief beeld over elkaar bijgesteld kunnen worden (Savelkoul, 2011, p. 200).

De sportvereniging zou plek bieden voor verschillende sociale groepen om elkaar te ontmoeten. Echter zouden de contacten die plaatsvinden tijdens sport vaak oppervlakkig van aard zijn. De contacten die op een sportvereniging plaatsvinden zouden daarom slechts op een bescheiden manier bij kunnen dragen aan het bijstellen van bepaalde beelden die mensen hebben over elkaar (Duyvendak et al, 2012, p. 87). Er zou dus in beperkte mate sprake kunnen zijn van de contacttheorie, maar zou het niet daadwerkelijk leiden tot een veranderend wereldbeeld van elkaar. Het idee dat wanneer mensen met elkaar in contact staan elkaar ook daadwerkelijk leren kennen en waarderen is zodoende een optimistische gedachte. Vluchtige interacties op een voetbalveld zouden nog geen betekenisvolle communicatie tussen verschillende groepen tot gevolg hebben (Snel & Boonstra, 2005, p. 4).

Soms kunnen contacten binnen sport zelfs leiden tot het omgekeerde: negatieve stereotypingen zouden kunnen worden aangescherpt, wat zou leiden tot spanningen op het veld (Duyvendak et al, 2012, p. 87). Dit kan binnen de context van sport worden gerelateerd aan de conflicttheorie. De competitiedrang binnen sport is een belangrijk element dat scheiding tussen de verschillende groepen benadrukt. Vooral binnen de amateursport zou dit hand in hand gaan met agressie (Krouwel et al., 2006, p. 175). Verder worden wedstrijden tussen teams met verschillende etnische achtergronden als gewelddadig bestempeld (Krouwel et al., 2006, p. 175). Etnische profilering zou de sportrivaliteit kunnen versterken: '[...] sport can potentially bridge gaps between different persons and groups, but fierce sport rivalry can also confirm hierarchies and antagonisms among individuals and groups' (Krouwel et al., 2006, p. 169). Door de concurrentiegevoelens binnen de amateursport komt zou groepsdenken dus worden vergroot. Op individueel niveau kan sport stress verminderen, op collectief niveau is dat nog maar de vraag (Krouwel et al., 2006, p. 169).

De sportliteratuur gaat vooral in op de sociale interactie tussen de spelers zelf en wat er kan gebeuren wanneer spelers met verschillende sociale achtergronden in contact komen. De sociale interactie tussen verschillende sociale groepen zou wederzijds begrip kunnen vergroten of juist negatieve gevolgen kunnen hebben. Een minder belichte actor binnen dit

wetenschappelijke debat zijn de ouders van de spelers, terwijl ouders juist een grote rol zouden spelen met betrekking tot de sfeer op voetbalverenigingen. Ouders zijn niet alleen betrokken bij het motiveren van hun kinderen en de praktische zaken, zoals inschrijvingen, ze spelen ook een grote rol langs de zijlijn. In een publieke context, zoals een voetbalveld, krijgen de ouders de kans om direct feedback aan de kinderen te geven. Door deze feedback kunnen kinderen wel (of niet) een positief gevoel krijgen over de eigen vaardigheden (Fredrick & Eckles in: Babkes & Weiss, 1999, p. 145). Vooral jongere kinderen hechten veel waarde aan de mening en de invloed van de ouders. Oudere kinderen vinden de mening van leeftijdgenoten belangrijker (Fredrick & Eckles in: Babkes & Weiss, 1999, p. 145). Het voetbal en het juichen voor de eigen club zouden kunnen zorgen voor een gemeenschappelijk gevoel: '[...] fans of winning teams, the sense of shared enthusiasm for a common passion can generate a certain sense of community' (Putnam, 2000, p. 120).

Waar de literatuur voornamelijk ingaat op de interacties tussen de ouders en de kinderen, biedt de sportvereniging echter ook een plek voor de ouders zelf om met elkaar in interactie te staan. Ouders komen namelijk met elkaar in contact en hebben de kans om sociale relaties aan te gaan. De vereniging heeft 'parental socialization' als functie (Green & Chalip, 1997, p. 73). 'Parents become involved in their children's sporting lives, and frequently in their children's sport organizations. They are thereby being socialized themselves' (Green & Chalip, 1997, p. 73). De mate van betrokkenheid bij een vereniging zorgt voor een positieve (of negatieve) perceptie van de sport en de socialisatie met de andere ouders. Ze zouden zodoende een rol kunnen spelen in de sociale binding van de club en derhalve is de sociale interactie tussen de ouders onderling interessant om te onderzoeken. In het volgende hoofdstuk wordt besproken hoe deze sociale interactie tussen de ouders op voetbalvereniging VV Hoograven precies is onderzocht.

4. Methode

In dit hoofdstuk wordt toegelicht hoe dit onderzoek is verricht. De onderzoeksmethodologie, de rol van de onderzoeker, de manier waarop de data zijn verzameld, hoe de data zijn geanalyseerd en hoe deze zijn verwerkt worden hier besproken. Tenslotte wordt er nog ingegaan op de kwaliteitscriteria van dit onderzoek.

4.1 Kwalitatief onderzoek

Ik heb kwalitatief onderzoek verricht. Bij kwalitatief onderzoek gaat het om de verzameling en interpretatie van tekstueel materiaal dat door middel van gesprekken of observaties tot stand is gekomen. Het doel van dit type onderzoek is het ontwikkelen van concepten om sociale verschijnselen in de natuurlijke context te kunnen begrijpen. Hierbij wordt de nadruk gelegd op betekenissen, ervaringen en gezichtspunten van degenen die onderzocht worden (Boeije, 2014, p. 22). Er wordt vanuit gegaan dat mensen betekenis geven aan verschijnselen en dat ze die betekenissen onderling uitwisselen in interacties (Bryman, 2012, p. 380). Het gaat dus om het proberen te begrijpen van de sociale wereld die onderzocht wordt. Binnen dit onderzoek staat de sociale interactie tussen de ouders in een natuurlijke context, de voetbalvereniging, centraal. Een kwalitatieve aanpak is zodoende gepast geweest, omdat ik door middel van observaties sociale verschijnselen binnen de context van de vereniging heb geprobeerd te begrijpen.

Kwalitatief onderzoek kan een deductief of inductief karakter hebben. Deductief onderzoek houdt in dat de onderzoeker begint bij de theorie voordat er begonnen wordt met het verzamelen van de empirische data (Bryman, 2012, p. 24). Dit onderzoek is inductief van aard, er wordt gestart bij de data (Bryman, 2012, p. 24). Er is geobserveerd hoe de ‘werkelijkheid’ – begrepen als sociaal construct – wordt gecreëerd in interactie. Vervolgens worden er bepaalde uitspraken gedaan op basis van wat er is geobserveerd. Wel is er voorafgaand aan het onderzoek literatuur bestudeerd over sport en ouders. Het onderzoek is dus inductief geïnspireerd en heeft een inductief karakter. Desalniettemin kan deze thesis niet als klassiek inductief onderzoek begrepen worden zoals Bryman (2006) dit beschrijft. Dit onderzoek heeft in een redelijk korte tijdsperiode plaatsgevonden. Doordat er van tevoren al enige kennis was opgedaan over theoretische concepten, was er een betere afstemming mogelijk tussen de literatuur en de data. Tevens hebben er ook tijdens de dataverzameling literatuurstudies plaatsgevonden. Er werd dus steeds heen en weer gegaan tussen de data en de theorie, dit wordt ook wel een iteratief proces genoemd (Bryman, 2012, p. 26). Dit is doorgevoerd tot het laatste moment, om zo te vermijden dat bepaalde concepten leidend zouden worden en ik niet meer open zou staan voor andere elementen tijdens de dataverzameling en tevens om recht te doen aan het inductief karakter van

dit onderzoek. De concepten en theorieën zijn gebruikt om de empirie te kunnen begrijpen, maar ik stond continu open voor nieuwe inzichten en interessante data.

4.2 Etnografische Casestudy

Ik heb gekozen voor een etnografische casestudy: voetbalvereniging VV Hoograven. Etnografisch onderzoek houdt in dat de onderzoeker binnen een bepaalde context het natuurlijke gedrag van mensen observeert. In lijn met kwalitatieve insteek van dit onderzoek, heb ik de sociale interactie waarin deze sociale werkelijkheid wordt geconstrueerd, geobserveerd: '[...] ethnographer immerses him – or herself in a group for an extended period of time, observing behavior, listening to what is said in conversations both between others and with the fieldworker, and asking questions' (Bryman, 2012, p. 432). Ik heb langere tijd onderzoek gedaan op een voetbalvereniging en ik stond continu in contact met de mensen die ik observeerde.

Een casestudy is een gedetailleerde en intensieve analyse van één bepaald fenomeen (Bryman, 2012, p. 702). Door de casestudy heb ik de ouderlijke interactie onderzocht. Een casestudy is een gepaste onderzoeksmethode als er een 'hoe'-vraag in het onderzoek wordt gesteld en als de gebeurtenissen zich in dezelfde tijdsperiode afspelen in een 'real-world context' (Yin, 2013, p. 9). Dit is zodoende voor dit onderzoek een gepaste manier van onderzoeken geweest. Volgens Ruddin (2006) kan een casestudy waardevolle informatie geven over een bepaald fenomeen, vanwege de diepgaande beschrijving van een bepaalde situatie (p. 799). Doordat cases concrete, praktische en contextafhankelijke kennis genereren, kunnen ze volgens Ruddin (2006) bijdragen aan de wetenschappelijke ontwikkeling. Ik heb me dan ook laten leiden door de empirische data en vanuit dit punt ben ik tot theoretische inzichten gekomen. Het zoeken naar informatie om bestaande ideeën te bevestigen is vermeden. Dit door een kritische kijk tot op de laatste data-analyse en door ook uitzonderingen en bijzonderheden te rapporteren. Er wordt niet op zoek gegaan naar universele waarheden, omdat er niet vanuit mag worden gegaan dan mensen zich volgens bepaalde wetten gedragen (Bryman, 2012, p. 69).

Er is gekozen om onderzoek te doen naar de ouders binnen de case VV Hoograven omdat er groeiende aandacht is voor de ouders langs de lijn. Zoals in de inleiding al vermeld, benadrukt de KNVB een positieve sfeer tijdens de wedstrijd en zijn er consequenties wanneer dit niet gebeurt. Tevens zijn er de laatste maanden uitspraken gedaan over de aanname dat op Marokkaanse voetbalverenigingen geweld en onrust extra aan de orde zouden zijn. In dit onderzoek heb ik gekeken naar hoe ouders langs de lijn met elkaar in interactie staan, om zo bij te dragen aan dit maatschappelijke debat en om te kijken wat er onder de ouders gebeurt, bij

voetbalvereniging VV Hoograven. Het verkrijgen van toegang tot de vereniging was geen probleem. Ik heb toegang gekregen tot observeren bij VV Hoograven door connecties (Lofland et al., 2006, p. 40). Paul Verweel, voormalig voorzitter van de club en tevens aangesloten bij de universiteit, maakte het voor mij mogelijk om op de vereniging onderzoek te doen. Paul fungeerde als *key gatekeeper* en werd op de hoogte gehouden van mijn bezigheden en ook van mijn data. ‘When one negotiates entrée into a group or organization, the announcement and clarification of one’s research identity is typically confined to interaction with key gatekeepers [...]’ (Lofland et al., 2006, p. 40).

Etnografisch onderzoek heeft een evolutionair karakter, waardoor ik niet vanaf de eerste wedstrijd de ouders kon vertellen wat ik precies aan het onderzoeken was (Lofland, 2006, p. 45). Naarmate het onderzoek vorderde, kon ik hier meer over vertellen. Wel heb ik bewust geen gedetailleerd verslag gedaan over (het verloop van) het onderzoek om verwarring bij de ouders en sociaal-wenselijke antwoorden te voorkomen. Een kort antwoord, zonder veel vaktermen is namelijk aan te bevelen, omdat mensen me anders als bedreigend en minder interessant konden gaan ervaren (Lofland et al., 2006, p. 44). Bij de ouders van VV Hoograven specifiek vermeldde ik dat ik in contact stond met Paul Verweel, waardoor ik eerder te vertrouwen was als onderzoeker: ‘In other settings and with other groups, it may be beneficial to reveal a degree of insider knowledge, skill, or understanding – if you have any- in order to make informants feel comfortable and more connected with you’ (Lofland et al., 2006, p. 70). Hierdoor waren de ouders van VV Hoograven vaak enthousiast om met me te praten.

4.3 Participerende observatie

Er is gebruik gemaakt van de etnografische methode *observeren*, om zo een goed beeld te krijgen wat er – in een natuurlijke setting – op de voetbalvereniging gebeurt. ‘Participant observation refers to the process in which an investigator establishes and sustains a many-sided and situationally appropriate relationship with a human association in its natural setting for the purpose of developing a social scientific understanding of that association’ (Lofland et al, p. 17). Zoals al eerder vermeld, is dit onderzoek inductief van aard. In het begin van het onderzoek hield ik me zo veel mogelijk afzijdig van de ouders en hield ik meer de rol ‘minimally participating observer’ (Bryman, 2012, p. 443) aan. Bij deze rol observeert de onderzoeker, maar neemt minimaal deel aan de geobserveerde activiteiten. Door het iteratieve karakter van dit onderzoek, bleek een meer participerende rol als onderzoeker en observeerder rijkere data op te leveren ten behoeve van de onderzoeksvraag. Zodoende heb ik in verschillende fasen van het onderzoek, verschillende rollen op me genomen om de onderzoeksvragen zo goed mogelijk

te beantwoorden. Mijn rol als onderzoeker is dus ook iteratief van aard geweest, wat in lijn is met inductief onderzoek. Uiteindelijk heb ik als onderzoeker een combinatie tussen ‘minimally participating observer’ en ‘participating observer’ gehanteerd. De ‘participating observer’ (Bryman, 2012, p. 442) neemt deel aan de activiteiten maar is niet volwaardig lid. Ik stond echter langs de lijn naar de wedstrijden te kijken, net als alle andere ouders – daarmee nam ik dus deel aan de activiteiten.

Zoals de KNVB benadrukt, spelen ouders vooral bij de jongere jeugdteams een grote rol. De ouders van deze teams (D, E en F) op de vereniging staan binnen dit onderzoek daarom ook centraal. Dit heb ik ook gedaan in verband met de verwachting dat de meeste ouders bij deze wedstrijden aanwezig zouden zijn. De laatste maanden heb ik achttien wedstrijden van deze jeugdteams bijgewoond. Hierna eindigde het voetbalseizoen en raakten tevens de data verzadigd: de dataverzameling leverde op een gegeven moment niet veel nieuwe informatie meer op (Boeije, 2014, p. 65). Er werd tijdens de wedstrijden, maar ook voor (bijvoorbeeld in de kantine) en na de wedstrijd geobserveerd. Tijdens de observaties maakte ik uitgebreide aantekeningen in *fieldnotes* (Bryman, 2012, p. 447). Hierin wordt zo gedetailleerd mogelijk beschreven wat er gebeurt en wat er gezegd wordt (Bryman, 2012, p. 447): ‘fieldnotes are running descriptions of settings, events, people, things heard and overheard, and interactions among and with people, including conversations’ (Lofland et al., 2006, p. 112). Mijn doel was om inderdaad zo gedetailleerd mogelijk de gebeurtenissen te omschrijven. Dit wordt ook wel een ‘thick description’ genoemd. Dit houdt in dat de onderzoeker rijke en gedetailleerde beschrijvingen geeft van relevante omstandigheden. Mensen en activiteiten in een bepaalde context worden adequaat beschreven (Geertz, 1973 in: Boeije, 2014, p. 180). Contextuele informatie heb ik zodoende ook meegenomen in de ‘fieldnotes’. De ‘fieldnotes’ werden zo snel mogelijk thuis uitgewerkt om een zo correct mogelijke weergave te geven van wat ik had gezien.

Tevens heb ik de ‘fieldnotes’ zo objectief mogelijk geprobeerd uit te werken. Dit is echter niet altijd mogelijk geweest in verband met afleiding of dat er simpelweg te veel gebeurtenissen op eenzelfde moment plaatsvonden. Tevens was het soms lastig, omdat ik de natuurlijke context wilde observeren, maar door mijn aanwezigheid en het maken van ‘fieldnotes’ ik deze (wellicht-vanzelfsprekend) deels beïnvloed heb. Hoewel ik dit zo ‘anoniem’ mogelijk heb willen doen om deze context zo natuurlijk mogelijk te houden, is het onmogelijk gebleken om me volledig uit de natuurlijke context terug te trekken. Ik heb de gedragingen van de ouders geobserveerd, maar mijn eigen interpretatie van wat op dat moment belangrijk was heeft het verzamelen van mijn data beïnvloed.

Binnen de antropologie wordt er onderscheid gemaakt tussen twee soorten perspectieven: het 'etic' en het 'emic' perspectief. Door het 'emic' perspectief probeert de onderzoeker het perspectief van de onderzochte personen te duiden. Bij het 'etic' perspectief worden deze perspectieven en gedragingen geïnterpreteerd door de onderzoeker en de theoretische kennis die deze heeft (Boeije, 2014, p. 30). Ik heb de - geobserveerde - 'realiteit' en mijn interpretatie van elkaar gescheiden door de 'fieldnotes' uit te werken in twee kolommen. In de ene kolom staat de zo objectieve mogelijke beschrijving ('etic'), in de tweede kolom schreef ik gedachten, gevoelens en interpretaties ('emic'), om de objectiviteit van de 'fieldnotes' te vergroten (Lofland et al., 2006, p. 116). De 'fieldnotes' zijn de basis van de analyse geweest: 'fieldnotes are elaborated and largely unanalyzed descriptions that will serve as the basis for subsequent analyses' (Lofland et al., 2006, p. 116).

Dialogen en korte interviews zijn een belangrijk fundament van de observaties geweest: 'As the basic, intertwined forms of human interaction, talk and action are the fundamental sources of data for field research' (Lofland et al., 2006, p. 85). Er zijn twee soorten 'talks' gedocumenteerd: *Informal interviewing* en *talk in action* (Lofland et al., 2006, p. 87). 'Informal interviewing' houdt in het stellen van vragen in een natuurlijke setting. 'Talk in action' houdt in hoe mensen met elkaar praten in een natuurlijke setting, oftewel de dialogen onder de ouders zelf. Door te luisteren naar de informele gesprekken tussen de ouders ben ik veel te weten gekomen over de gespreksonderwerpen en hoe zij betekenis gaven aan de sport, aan de voetbalclub en aan elkaar. De dialogen tussen de ouders bevatten informatie over hoe de ouders die ik heb gesproken bepaalde zaken ervaren: 'Language is the key to understanding most human interactions as it is the major symbolic system for establishing meaning' (Lofland et al., 2006, p. 87).

Daarnaast heb ik zelf gesprekken gevoerd met de ouders. Tijdens de eerste wedstrijden ontstonden deze gesprekken vaak spontaan, bijvoorbeeld als iemand vroeg wat ik er deed en of ik een voetballend kind had. Naarmate het onderzoek vorderde, besloot ik dat de gesprekken juist waardevolle data opleverden, dus besloot naast het observeren ook steeds meer ouders aan te spreken. Ik probeerde systematisch tijdens iedere wedstrijd een helft bij de ouders van VV Hoograven te staan en de andere helft bij de ouders van de bezoekende club. Het streven was om structureel tijdens iedere wedstrijd een ouder van VV Hoograven aan te spreken en een ouder van de bezoekende club. Dit is bij de meeste wedstrijden succesvol uitgevoerd. Bij sommige wedstrijden is het echter door omstandigheden niet altijd gelukt. Soms werd ik bijvoorbeeld langer aan de praat gehouden door de ouders. Hier heb ik de keuze gemaakt om hieraan toe te geven, zowel in het belang van het onderzoek doordat deze gesprekken waardevol

bleken, maar soms ook omdat het lastig was om het gesprek te beëindigen. Helaas heb ik niet alle gesprekken van de ouders van VV Hoograven even goed kunnen volgen, omdat ze vaak in de eigen taal met elkaar praatten.

De gesprekken die ik zelf voerde met de ouders gingen onder andere over de wedstrijd, over hun perceptie van sport, over de sfeer onder de ouders en over VV Hoograven. Sommige gesprekken heb ik met toestemming van de betreffende ouders met een voicerecorder opgenomen, andere gesprekken heb ik meegeschreven. De gesprekken die ik voerde met de ouders verliepen bij iedereen anders. Wel vroeg ik bijna iedere ouder hoe de sfeer onder de ouders was en waar ze het zoal over hadden. Verder zat er in de gesprekken weinig structuur, omdat de ouders mij ook aanspraken en dingen aan mij vroegen. Na ieder gesprek werd anonimiteit en vertrouwelijkheid gegarandeerd en er werd na ieder gesprek gevraagd of de ouders nog vragen of opmerkingen hebben. Ze kregen dan de ruimte om te reageren of om bepaalde uitspraken terug te trekken. Op deze manier was ik *nonthreatening* (Lofland et al., 2006, p. 68) en waren de mensen die ik sprak open en tevens enthousiast over mijn onderzoek.

Vaak moest ik schakelen tussen alleen observeren en het voeren van gesprekken. ‘Classic participant observation, then, always involves the interweaving of looking and listening of participating and asking’ (Lofland et al., 2006, p. 18). Om verder structuur aan te brengen in het observeren probeerde ik me bij iedere wedstrijd eerst afzijdig te houden en de observaties nauwkeurig te noteren. Als de gesprekken niet spontaan plaatsvonden, sprak ik vlak voor de rust of erna een ouder aan. Ik vroeg ten eerste of ze een ouder waren en legde kort uit dat ik onderzoeker was. Ik schakelde dus tussen ‘basic’ observeren en het praten met de ouders: ‘Social action frequently includes verbal interaction, and it is important for the researcher to capture both the action and verbal aspects of situated behavior’ (Lofland et al., 2006, p. 87). De gesprekken waren vaak informeel, maar ik heb bij alle ouders geprobeerd een bepaalde afstand te bewaren en zo min mogelijk sturing te geven aan het gesprek. Op deze manier werd mijn eigen invloed in het gesprek beperkt. Als de situatie zich voordeed dat een gesprekje met de ouders niet mogelijk was, dan hield ik het bij observeren alleen.

4.4 De rol van de onderzoeker

Het is belangrijk om binnen etnografisch onderzoek duidelijk en eenduidig te zijn over de rol van de onderzoeker. Aangezien ik een jong meisje was op een vereniging waar bijna alleen maar ouders langs de lijn stonden (bij VV zelf op een uitzondering na enkel vaders met een Marokkaanse achtergrond) was ik me bewust van het feit dat ik er ‘buiten viel’ en op zou vallen. Ik was dan ook voorbereid op vragen over mijn aanwezigheid. Het was belangrijk om consistent

te zijn in mijn rol, om zo het vertrouwen te winnen van de ouders (Bryman, 2012, p. 439). Als ik iemand aansprak of wanneer iemand mij vroeg wat ik er deed, zei ik dat ik student was aan de Universiteit Utrecht en vertelde kort dat ik onderzoek deed naar de ouders langs de lijn. ‘It is far better to indicate that you are a student or teacher at some nearby university. Not only are such role identities quite general and accessible to most people, but they are less likely to be seen as threatening as particular disciplinary identities’ (Lofland et al., 2006, p. 44). Op deze manier werd mijn rol en positie duidelijk en waren de meeste ouders bereid om met me te praten en mij uitgebreide antwoorden te geven. Ook kwamen er af en toe mensen op me af die vroegen wat ik deed. Een keer kwam er bijvoorbeeld een jongetje op me af sprak me een keer aan met: ‘Mevrouw, mag ik vragen wat u hier doet?’ Dan gaf ik eerlijk antwoord over wat ik er deed, zodat mijn rol open en duidelijk zou zijn.

Doordat ik na een tijd bekend werd onder de ouders van VV Hoograven, was het bij de laatste wedstrijden soms lastig om een bepaalde afstand te creëren. ‘Throughout the course of your research, you will be confronted with the challenge of achieving both closeness and distance, but at different times’ (p. 68). Na een aantal weken gaf een trainer me gratis koffie en zei iets in de trant van ‘Jij bent een van ons’. Soms was het voor mij dan ook lastig om tijdens de observaties afstand te nemen van de ouders van VV Hoograven, omdat ik daar steeds bekender werd en het steeds vertrouwelijker aanvoelde voor mij. Er is echter bij bijna iedere wedstrijd voldoende afstand gecreëerd en heb ik bij de meeste wedstrijden wedstrijd ook de ouders van de bezoekende club geobserveerd en gesproken. Doordat ik langere tijd aanwezig was en ook de ouders en de trainers na een tijd wisten wie ik was, heb ik veel rijke data verzameld. Rijke data wordt volgens Lofland enkel gevonden als er een bepaalde vertrouwdheid is en er constant contact wordt gemaakt met de participanten: ‘You achieve this primarily through sustained and direct face-to-face interaction with the participants in some social location or circumstance. You wish, that is, to earn ‘intimate familiarity’ with the sector of social life that has sparked your interest’ (Lofland et al., 2006, p. 15). Dit is naar mijn mening succesvol verlopen.

4.5 Literatuurstudie

Het doel van de literatuurstudie was om inzicht te krijgen in het onderwerp van dit onderzoek en om in te zien welke kennis er nog ontbrak (Boeije, 2014, p. 41). Bij inductief onderzoek fungeert de literatuur verder niet als startpunt. Bij dit onderzoek is literatuuronderzoek verricht om datgene te duiden wat ik tijdens het onderzoek heb gezien. Tijdens de observaties is er continu heen en weer gegaan tussen literatuur en de data, het eerdergenoemde iteratieve proces,

om een tunnelvisie te voorkomen. Aan de hand van de theorie werd er betekenis gegeven aan de data en kwamen de belangrijkste concepten naar voren. Door de data heen heb ik daarom ook over verschillende onderwerpen gelezen. Naarmate de observaties langer duurden, kwamen er steeds duidelijkere patronen en thema's naar voren, die uiteindelijk de focus zijn geweest van mijn resultaten. Wel heb ik, zoals eerder vermeld, wel van tevoren literatuurstudies gedaan om al enige kennis te hebben over voetbalverenigingen en interactie tijdens sport.

De literatuur heb ik op verschillende manieren gevonden. Ik heb gebruik gemaakt van de zoekmachines Google en Google Scholar. Daar heb ik in eerste instantie gezocht naar termen als 'sport en interactie', 'sociaal kapitaal', 'sociale interactie' en 'integratie'. Wat betreft sportliteratuur heb ik voornamelijk gebruik gemaakt van theorieën van onder andere Duyvendak, Krouwel en Verweel. De manier waarop zij interacties die op de voetbalvelden plaatsvonden uiteenzetten waren het meest bruikbaar voor dit onderzoek. Het begrip 'sociaal kapitaal' zoals Robert Putnam dit beschreef is uiteindelijk het meest passend geweest voor dit onderzoek, omdat hij ingaat op de mechanismen die binnen en tussen sociale groepen plaatsvinden. Naarmate het onderzoek vorderde heb ik via de zoekmachines ook gezocht op termen als 'sociale identiteit' en 'stereotypering', omdat deze onderwerpen naar voren kwamen uit de data. De auteurs Verkuyten en Giddens zijn hierbij het meest gebruikt, omdat zij ingaan op het feit dat deze concepten tot stand komen in sociale interactie met anderen. Tevens heb ik boeken geleend over observeren en de zojuist besproken onderwerpen via de bibliotheek van de Universiteit Utrecht. Ook heb ik boeken geleend van een medestudent over sport van onder andere USBO-docent Jan Boessenkool die ingaat op sport als maatschappelijke dienstverlener. Ik heb onder andere dit boek gebruikt om de context te schetsen waarbinnen dit onderzoek plaatsvond. Verder heb ik voor het contexthoofdstuk gebruikt gemaakt van beleidsdocumenten die als onderwerp integratie en sport hebben en zijn de meningen van onder andere Paul Scheffer en Frans Verhagen ten opzichte van integratie uiteengezet.

4.6 Analyse: coderen

De observaties en de gesprekken zijn uitgetypt op de computer. Vervolgens zijn ze gecodeerd met behulp van het codeerprogramma NVivo. 'The essence of coding is the process of sorting your data into various categories to organize it and render it meaningful from the vantage point of one or more frameworks or sets of ideas. It is the 'process of defining what the data are all about by "relating those data to our ideas about" them' (Lofland et al., 2006, p. 200). Het begon met open coderen: het labelen van bepaalde fragmenten en het benoemen van deze fragmenten. Dit open coderen is op meerdere momenten van het onderzoek gebeurd, om zo scherp te blijven

tijdens de observaties. De *fieldnotes* en de korte gesprekken zijn gedetailleerd open gecodeerd. Bij de open codering van de 'fieldnotes' heb ik mezelf continu vragen gesteld als 'wat gebeurt hier?' en 'waar praten de mensen over?' Doordat er bepaalde concepten steeds weer naar voren kwamen, kon ik in de daaropvolgende observaties meer focus aanbrengen (Lofland et al., 2006, p. 200).

Na meerdere keren open te hebben gecodeerd om mijn data te kunnen duiden, zijn tenslotte alle data bij elkaar gelegd en is er axiaal gecodeerd. In deze fase worden de open codes met elkaar vergeleken om betekenis te geven aan de data en 'by using these expanding materials as the basis for asking more focused and analytical questions' (Lofland et al., 2006, p. 201). Tijdens de derde en laatste fase, het selectieve coderen, is er meer focus in de analyse gebracht en zijn er bepaalde hoofdcodes ontstaan die de basis vormen van de resultaten en de analyse. In deze fase zijn er verbanden gelegd tussen de bevindingen van het axiaal coderen (Boeije, 2014, p. 133). Het axiaal coderen en het selectief coderen liepen vaak door elkaar heen, omdat ik snel verbanden legde. Tevens heb ik een medestudent naar de data laten kijken. Dit heb ik gedaan zodat de data met elkaar besproken konden worden, ook wel 'inter-codeur betrouwbaarheid' (Boeije, 2014, p. 123) genoemd. Hierdoor werd mijn subjectieve interpretatie van de data verkleind.

4.7 Kwaliteitscriteria voor kwalitatief onderzoek

Kwaliteitscriteria zijn belangrijk, omdat deze ervoor zorgen dat het onderzoek op een goede manier is aangepakt. Het gaat er om dat de bevindingen en conclusies die door het onderzoek gevonden worden, de sociale realiteit op een adequate manier representeren (Tijmstra & Boeije in: Boeije, 2014, p. 150). Nu wordt er ingegaan op de betrouwbaarheid, validiteit en generaliseerbaarheid van dit onderzoek.

De betrouwbaarheid van dit onderzoek is vergroot, omdat in dit methodehoofdstuk iedere stap van het onderzoek is vastgelegd. Op deze manier ontstaat er transparantie over het onderzoek. Tevens zijn de observaties zorgvuldig uitgewerkt. 'It is of upmost importance that you write down what you have observed as soon as possible after you have observed it' (Lofland et al., 2006, p. 108). De 'fieldnotes' die werden gemaakt, werden zo snel mogelijk na de observaties verwerkt in *full fieldnotes*, waar de observaties op chronologische en duidelijke wijze opgeschreven werden in Word. Er wordt geadviseerd om niet te lange tijd achter elkaar te observeren, om een bepaalde afstand te bewaren en de 'full fieldnotes' zo van degelijke kwaliteit worden (Lofland et al., 2006, p. 108). Binnen dit onderzoek was dit geen probleem, aangezien de wedstrijden van de jeugdteams van kortere duur zijn dan seniorenwedstrijden.

Tevens ben ik langere tijd (meerdere maanden) bezig geweest met het observeren, waardoor ik de sociale setting steeds beter kon begrijpen en duiden (Morse et al., 2002 p. 5). Ook leverden de wedstrijden die ik heb bijgewoond voldoende data om te analyseren en heb ik uitvoerig uitgelegd hoe ik mijn rol als onderzoeker heb vervuld. Tevens zijn contextuele factoren meegenomen in de ‘fieldnotes’, wat de betrouwbaarheid vergroot, omdat ik op deze manier beter betekenis kon geven aan mijn data (Lofland, 2006, p. 93). Ook heb ik met de *key gatekeeper* Paul Verweel een keer mijn data besproken, waardoor ik bevestiging kreeg van wat ik had gezien en nieuwe inzichten opdeed. Ook heb ik de data besproken met een mede onderzoekstudent, waardoor de betrouwbaarheid van de data-analyse werd vergroot.

De interne validiteit gaat over de relatie tussen dat wat onderzocht is en de resultaten die eruit ontstaan. Er is steeds kritisch naar de data gekeken en op en neer gegaan tussen de literatuur en de data. Dit iteratieve proces vergroot de validiteit van het onderzoek: ‘[...] the iterative interaction between data and analysis [...] is the essence of attaining reliability and validity’ (Morse et al., 2002, p. 13). Tevens heb ik aan revised coding (Lofland et al., 2006, p. 95) gedaan. Zoals eerder vermeld, is er op meerdere punten van dit onderzoek gecodeerd, zodat ik als onderzoeker scherp bleef kijken naar de data en niet snel conclusies trok. Op deze manier is er een tussentijdse analyse gedaan en heb ik gezocht naar gevallen die de data nuanceren of juist verdiepen (Boeije, 2014, p. 67).

Zoals eerdergenoemd, is een casestudy een gedetailleerde beschrijving van een specifieke casus. Generaliseerbaarheid, of externe validiteit, is de mate waarin de resultaten van dit onderzoek ook opgaan voor de personen, situaties of organisaties die niet zijn meegenomen in het onderzoek (Smaling, 2009 in: Boeije, 2014, p. 66). Wanneer de onderzoeker zich laat leiden door de empirische data om tot theoretische inzichten te komen, wordt de generaliseerbaarheid vergroot. Dit is binnen dit onderzoek gebeurd. Ook vormen de ouders die ik heb gesproken, een grote variatie in onderzoek subjecten. Ik heb van meerdere bezoekende clubs verschillende ouders (zowel man als vrouw) gesproken en zo veel mogelijk ouders van VV Hoograven. Dit vergroot ook de generaliseerbaarheid van dit onderzoek (Boeije, 2014, p. 66).

5. Interactie tussen ouders langs de zijlijn: een analyse

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste bevindingen van dit onderzoek toegelicht op basis van de observatieverslagen. Deze verslagen bestaan uit observaties van het gedrag van en de interacties tussen de ouders, uit gesprekken die de ouders onderling hebben gevoerd en uit gesprekken die ik aan de zijlijn met de ouders heb gevoerd. Ten eerste wordt besproken dat tijdens de observaties de ouders voornamelijk met elkaar in interactie stonden. Ten tweede worden de rivaliteitsgevoelens die naar voren kwamen onder de ouders uiteengezet. Ten derde worden de andere manieren waarop de ouders in interactie betekenis hebben geven aan de eigen groep en aan de andere ouders besproken. Dit hoofdstuk bespreekt tevens de analyse van de resultaten. Hier worden de data geanalyseerd aan de hand van de ‘sensitizing concepts’ sociale interactie, sociaal kapitaal en sociale identiteit.

5.1 Verbondenheid met de eigen club

Een van de opvallende onderzoeksresultaten is dat de ouders van de D, E en F teams van VV Hoograven en de ouders van de spelers van de bezoekende clubs² vooral met de ouders van de eigen club in interactie stonden. Dit gegeven wordt verder toegelicht aan de hand van voorbeelden van hoe de interactie verliep en de informele gesprekken die onderling werden gevoerd.

Interactie met ouders van dezelfde club

De ouders van VV Hoograven

Tijdens het onderzoek heb ik bijna alleen maar vaders van VV Hoograven ontmoet en twee moeders. Meestal stonden de ouders kort voor de wedstrijd al in de kantine koffie te drinken of maakten in kleinere groepen voor het clubhuis een praatje met elkaar. Bij de meeste wedstrijden gaven de vaders elkaar bij aankomst een hand en vroegen ze aan elkaar hoe het ging. Bij de meeste wedstrijden stonden ze in kleinere groepen langs de lijn en dronken ze koffie of Marokkaanse thee. Ze converseerden vaak in de Arabische taal, waardoor ik niet alle gesprekken kon verstaan. De volgende fragmenten zijn voorbeelden van hoe de interactie tussen de ouders van VV onderling verliep.

Een blonde moeder van een speler van VV Hoograven komt aan op het veld. Ze geeft de vaders van de spelers van VV Hoograven een hand en gaat naast hen staan. Ze vraagt ‘En
--

---

² Zoals in de hoofdvragen ook naar voren is gekomen, wordt er in dit onderzoek vaak gekozen om te spreken over ‘de ouders/vader/moeder van de spelers van’. Dit is voor de leesbaarheid niet handig, maar maakt wel duidelijk over welke ouders van welke club er wordt gesproken.

hoeveel staat het?’ De heren antwoorden met ‘1-0’. De vrouw reageert met ‘oh nee!’. Op dit moment staan de ouders van de spelers van de bezoekende club ver bij deze ouders vandaan (Observatieverslag 9 april, 2016).

Er was een vader van een speler van VV Hoograven die af en toe ‘Jaaa’ riep bij een mooie actie op het veld. Twee mannen van VV Hoograven komen er later bij staan waarna ze in het Arabisch verder aanmoedigen (Observatieverslag 12 maart, 2016).

Veel van de vaders van VV Hoograven komen niet alleen voor het voetbal samen, maar zoeken elkaar ook buiten de wedstrijden om op. Zo heb ik ook een wedstrijd bijgewoond op de woensdagavond. Deze avond was de kantine vol met vaders die aan tafel zaten te kaarten of met elkaar aan het praten waren. Enkele vaders die ik heb gesproken benoemden deze onderlinge band tussen de ouders. Zo was er een vader die mij na een wedstrijd aansprak. Hij vertelde me dat ze uit hadden gespeeld maar dat hij toch naar de vereniging was gekomen om de andere ouders op te zoeken. Dit wordt duidelijk in een volgend fragment.

I: ‘Dus ze hebben niet gespeeld vandaag?’

R: ‘Nee, ze zijn uitgespeeld.’

I: ‘Ah, waarom ben je hier?’

R: ‘Ze zijn uitgespeeld, dus klaar’

I: ‘Komen ze dan hier weer terug?’

R: ‘Ze komen terug, ik heb mijn zoon naar huis gebracht, nu ben ik vrij’

I: ‘Ah, dus je komt hier gewoon een beetje buurten?’

R: ‘Ja gewoon een beetje buurten, wij horen hier’

(Observatieverslag 9 april, 2016).

‘Wij horen hier’ impliceert dat hij een sterke verbondenheid voelt met de club en met de andere ouders. Een andere ouder zegt ook dat ze elkaar ook buiten de hekken van VV Hoograven zien en dat binnen de vereniging voetbal een bindend element is voor de ouders:

‘Meestal zien we elkaar bij de moskee’ [...] ‘Binnen dit hek gaat het over voetbal. Buiten het hek heb je het over iets anders.’ Hij vertelt me dat het voetbal binnen het hek ‘bindt’ en dat dat zodoende vaak het onderwerp van gesprek is (Observatieverslag 16 april, 2016).

Ouders bezoekende clubs

Tijdens alle wedstrijden die ik op VV Hoograven heb bijgewoond, trokken de ouders van de bezoekende clubs naar elkaar toe. Ze kwamen hun kinderen met de auto uit andere wijken van Utrecht of dorpen brengen en kwamen bij alle wedstrijden samen het terrein op. Uit de gesprekken die ik heb gehoord en gevoerd, blijkt dat sommige ouders ook tijdens andere gelegenheden met elkaar omgaan. Ze kennen elkaar uit het dorp of de kinderen zitten bijvoorbeeld bij elkaar op school.

Een blonde vrouw van de bezoekende club keert even later terug van de kantine. Ze tikt een ouder van haar club op de schouder: ‘Was het gezellig gisteren?’, vraagt ze. De andere vrouw reageert. Het lijkt alsof de ouders elkaar eerder hebben gesproken (Observatieverslag 16 april, 2016).

Enkele ouders van de bezoekende clubs benoemen de onderlinge band tussen de ouders:

Een vader van de bezoekende club vertelt mij dat hij het leuk vindt om bij de eigen ouders te staan: ‘Met de ouders is het gezellig. Doordat je de band opbouwt’ (Observatieverslag 6 april, 2016).

Een vrouw van de bezoekende club vertelt mij: ‘Thuis gaan we nog effe wat drinken, poosje kletsen’ (Observatieverslag 19 maart, 2016).

Tijdens de observaties kwam deze onderlinge band meerdere keren naar voren. De ouders komen in eerste instantie naar de wedstrijd om hun kinderen aan te moedigen, maar ervaren ook gezelligheid onderling – net als de ouders van VV Hoograven. Het belang van een band opbouwen met andere ouders is echter niet algemeen gedeeld. Enkele vaders (4) van de bezoekende clubs die ik heb gesproken stippen vooral aan dat ze in eerste instantie komen voor het voetbal van hun kind en dat buiten de context van het voetbal weinig met elkaar wordt gesproken. Dit wordt duidelijk in de volgende fragmenten:

‘Ik ga meestal apart staan, dan kan ik op het spel letten. Ik ga voor het spel op zich. Gesprekken voeren kan ik altijd nog doen.’ (Observatieverslag 2 april, 2016).

‘Voetbal. We zijn heel gefocust op voetbal ja [...] Met voetbal inderdaad kennen we elkaar wel, maar buiten het voetbal niet’ (Observatieverslag 9 april, 2016).

Na de wedstrijden verlieten de ouders van de bezoekende clubs vrij snel het terrein en stapten in de auto's om hun kinderen terug naar huis te brengen. Zoals duidelijk is geworden, vindt de sociale interactie voornamelijk plaats onder de ouders van dezelfde club. Nu wordt er verder ingegaan op de gesprekken die de ouders van dezelfde club in interactie met elkaar hebben gevoerd.

Wedstrijd gerelateerde gesprekken

Wat opvallend was, is dat de meeste gesprekken zowel voor, tijdens als na de wedstrijd gericht waren op de wedstrijd en het voetbal zelf. Zowel moeders als vaders van beide groepen ouders becommentarieerden onderling het voetbalspel van hun eigen team en het andere team.

Ouders VV Hoograven

De vaders van VV Hoograven hielden zich bij vrijwel alle wedstrijden voornamelijk bezig met de wedstrijd zelf. De vaders stonden gericht naar de wedstrijd en becommentarieerden onderling het voetbalspel:

Op het veld wordt bijna een doelpunt door VV Hoograven gemaakt. De vaders van VV blijven vrij rustig. Vervolgens valt er een doelpunt voor VV Hoograven. De heren roepen enthousiast 'Jaaa' en klappen. Vervolgens leunen ze weer tegen het hek (Observatieverslag 6 april, 2016).

Onderling bespraken de vaders van VV Hoograven vaak de wedstrijd, hadden het over de spelers op het veld en wezen naar punten op het veld. De meeste ouders stipten ook bij mij aan dat voetbal een belangrijk onderwerp van gesprek was. Twee ouders waarvan ik in het onderstaande een voorbeeld laat zien bevestigden dat voetbal het meest besproken onderwerp is. Echter wordt ook benoemd dat de politiek ook wordt besproken.

I: 'Waar hebben jullie het zoal over onderling?'

R: 'Over voetballen, meestal voetbal'

I: 'Niet over andere dingen? Ik zie dat jullie bijvoorbeeld met telefoons staan?'

R: 'Nee, nee dat is puur voetbalvereniging. Serieus, echt waar. We hebben het over voetbal, de organisatie'

I: 'Het gaat niet over andere dingen?'

R: 'Kijk het gaat sowieso over dingen die gebeuren op de wereld. Sowieso want daar hebben we het over. Zoals wat in het verleden is gebeurd, vorige week in België, nou daar wordt vaak regelmatig wat over gezegd. Logisch.'

(Observatieverslag 9 april, 2016)

I: 'Waar hebben jullie het zoal over onderling? Ik hoor het heel vaak niet, omdat jullie in het Marokkaans praten'

R: 'Ja, ja, Marokkaans ja. Ja vaak over het voetbal. Af en toe politiek. Jaja ook wel. Derksen, we hebben het laatst nog over Derksen (voetbalanalist) gehad. Jaja'

(Observatieverslag 23 april, 2016)

Ouders bezoekende clubs

Zowel de vaders als de moeders van de bezoekende clubs hielden onderling veel wedstrijd gerelateerde gesprekken. Wanneer de ouders niet met elkaar praatten, waren ze met het gezicht gericht op de wedstrijd. Ze gaven technische aanwijzingen, moedigden de kinderen aan en juichten wanneer er een mooie actie werd gemaakt.

Onder de ouders van de bezoekende club blijft het stil. Zowel de moeders als de vaders becommentariëren onderling het spel: '10 helpen', 'kom op', 'Grote gassies zijn het' 'Zouden het tweedejaars zijn? De ouders praten over de spelers van het andere team. Een man zegt tegen de andere ouders: 'Ze raken geïmponeerd door de grootte van die jongens'

(Observatieverslag, 16 april 2016)

Naast het feit dat beide groepen ouders bij de meeste wedstrijden gefocust waren op de wedstrijd, werden er ook alledaagse gesprekken onder de ouders van dezelfde club gevoerd. Dit wordt komt in het onderstaande aan bod.

Alledaagse gesprekken

Tijdens de observaties komt ook naar voren dat veel ouders van zowel VV Hoograven als de bezoekende clubs ook alledaagse gesprekken met elkaar voerden. Met alledaagse gesprekken bedoel ik binnen dit onderzoek; gesprekken die niet wedstrijd - of club gerelateerd zijn. Naast dat ze samen de wedstrijd aanschouwden, deelden de ouders ook andere zaken met elkaar.

Ouders VV Hoograven

Tijdens de observaties heb ik bij de meeste wedstrijden gesprekken opgevangen die niet wedstrijd gerelateerd waren. Op een gegeven moment praatten drie vaders met elkaar over Koningsdag:

De vaders van VV Hoograven praten onderling over het weer en over Koningsdag. Ze zouden spullen gaan verkopen op Koningsdag maar dat gaat door het slechte weer niet door. Even later praten ze over Studio Sport (Observatieverslag 23 april, 2016).

Tevens hebben twee vaders (eerder in dit hoofdstuk genoemd) mij verteld dat naast het meest besproken onderwerp voetbal, ook andere zaken zoals de politiek besproken worden.

Ouders bezoekende clubs

Ook onder de bezoekende clubs werden veel gesprekken gevoerd die niet te maken hadden met de wedstrijd. Zo is uit verschillende dialogen naar voren gekomen dat ouders ook andere zaken met elkaar bespraken. Op een gegeven moment stond ik bij een wedstrijd naast twee blonde moeders van de bezoekende club en hoorde de volgende dialoog:

Twee blonde vrouwen links van me praten over een vakantie in een Arabisch land:
'Zie je nou veel vrouwen op straat?'
'Ja veel gesluierde vrouwen. De vrouwen in korte broeken zijn toeristisch.' De andere vrouw vraagt zich af hoe gesluierde Arabische vrouwen eten. De vrouw zegt: 'Nou makkelijk is het niet. Ook zo frappant dat de vrouwen niet zelf mogen bestellen' (Observatieverslag 30 maart, 2016).

De ouders in het volgende fragment zaten samen met een hond op de rode bank langs de zijlijn. Er werd onderling veel gelachen en ze hadden het over alledaagse dingen.

De vier mannen en drie vrouwen van de bezoekende club praten met elkaar [...] Ze praten over het kapsel van een vrouw. Of ze het zelf heeft gedaan of dat de kapper het heeft gedaan. Ook de hond die een vrouw heeft meegenomen is onderdeel van het gesprek. Ze hebben het kort erna over werk (Observatieverslag 9 april, 2016).

Een vader van een bezoekende club stipte aan dat er naast de wedstrijd inderdaad ook andere dingen met elkaar worden besproken:

‘Als er wat dingen gebeurd zijn in het dorp, dan kan het weleens ter sprake komen’
(Observatieverslag 19 maart, 2016)

Samenvattend, de interactie vindt vooral plaats onder de ouders van dezelfde club. Ze hielden voornamelijk gesprekken over de wedstrijd. Het juichen voor hetzelfde team zou voor verbondenheid onder de ouders hebben gezorgd. Ook bespraken de ouders andere alledaagse zaken. Dit zou erop kunnen duiden dat de band van de meeste ouders verder gaat dan alleen maar het voetbal alleen. De onderlinge band van de ouders van VV Hoograven kwam duidelijk uit de data naar voren. Meerdere ouders kwamen ook op andere gelegenheden op de club en zagen elkaar ook buiten de club om. Bij de ouders van de bezoekende clubs is dit in mindere mate geconstateerd. Nu ga ik verder in op de interactie die plaatsvond tussen de ouders van de verschillende clubs.

Incidentele interactie tussen de ouders van de verschillende clubs

Over het algemeen komt uit de observaties naar voren dat de ouders van de verschillende clubs nauwelijks met elkaar interacteren. De ouders van de bezoekende clubs stonden bij vrijwel alle wedstrijden aan een andere kant van het veld dan waar de vaders van VV Hoograven zich bevonden. Ook voor en na de wedstrijden bleven de ouders van de bezoekende clubs bij de ouders van het eigen team hangen of zochten ze hun kinderen op om direct naar huis te gaan. De keren dat er sprake was van interactie tussen de groepen, was dit vaak oppervlakkige interactie. Er werd een enkele keer een opmerking gemaakt over het weer of er werd gevraagd om een vuurtje voor een sigaret. Ook kwamen de ouders van de bezoekende clubs bij meerdere wedstrijden in het clubhuis van VV Hoograven. Echter verkeerden zij ook hier onder de ouders van de eigen club. Ik sprak een vader van VV Hoograven over het gebrek aan interactie tussen de ouders van VV en de ouders van de bezoekende clubs. Hij zei dat de ouders van bezoekende clubs hen nauwelijks opzoeken. Wanneer er interactie plaatsvindt, gaat het volgens hem over het voetbal zelf:

‘Ze zoeken ons niet op [...] We krijgen nooit interactie. Alleen bij een mooi doelpunt. Wie goed voetbalt, over het spel’ (Observatieverslag 6 april, 2016).

Ook drie andere ouders van VV Hoograven hebben mij verteld de ouders van de bezoekende clubs te begroeten en bijvoorbeeld te feliciteren met winst, maar dat de interactie niet verder gaat dan dat. Na een kort gesprek gaan de ouders toch weer naar hun 'eigen' groep. Het wordt duidelijk in het volgende fragment dat de interactie tussen de clubs niet diepgaand was:

Ik sta langs de zijlijn bij de vaders van VV Hoograven. Op een gegeven moment komt er een vader van de bezoekende club bijstaan en maakt een opmerking over het weer tegen de vaders van VV en dat hij wacht op een pizza die bezorgd zou worden (de vaders van VV Hoograven stonden dicht bij de ingang). Twee vaders van VV Hoograven kijken elkaar vragend aan. Ik kijk de man aan. De man zegt tegen mij: 'Ja ik ben op mijn pizza aan het wachten. Je zal wel denken: "wat doet die vent hier?"' (Observatieverslag 6 april, 2016).

De man stond bij de vaders van VV Hoograven en er vond een korte interactie plaats. Echter vond hij het gepast om na de korte interactie weer bij de ouders van de eigen club te gaan staan. Samenvattend, er is dus tussen de ouders van de bezoekende clubs en de vaders van VV Hoograven bij enkele wedstrijden sprake van oppervlakkige en incidentele interactie. Als er wel interactie plaatsvindt, gaat dit meestal over een mooie actie tijdens de wedstrijd of worden er korte vragen gesteld, zoals het lenen van een vuurtje, of een opmerking over het weer.

Analyse

Uit de literatuur komt naar voren dat sportverenigingen worden beschouwd als 'sites' waar mensen elkaar ontmoeten en relaties met elkaar kunnen opbouwen. Uit de resultaten blijkt dat voor zowel de ouders van VV Hoograven als voor de ouders van de bezoekende clubs de vereniging inderdaad een plek biedt om elkaar te ontmoeten en met elkaar in interactie te staan. Naast de spelers, biedt de club zodoende ook aan de ouders een plek om te socialiseren (Green & Chalip, 1997, p. 73). De sociale interactie bestond onder andere uit de informele gesprekken die de ouders met elkaar voerden. De meeste gesprekken die werden gevoerd vonden plaats tussen de ouders van de eigen club. Zij bespraken de wedstrijd, maar praatten ook over zaken die niet wedstrijd gerelateerd waren. Uit de literatuur komt naar voren dat door middel van gesprekken mensen elkaar goed leren kennen en gemeenschappelijke waarden gecreëerd kunnen worden (Tsai & Goshal, 1998, p. 465). Tijdens de meeste wedstrijden waren de ouders van beide clubs nauw betrokken bij het spel. Zowel uit de gesprekken met mij als uit de gesprekken met elkaar werd duidelijk dat de band verder ging dan het voetballen alleen.

Aangezien de sociale interactie en de gesprekken voornamelijk plaatsvonden tussen de ouders van dezelfde club en interactie met de ouders van de andere clubs veelal uitbleef, kan

dit worden begrepen vanuit de ‘bonding’ sociaal kapitaal theorie. ‘Bonding’ betekent dat netwerken naar binnen zijn gekeerd en dat de individuen binnen een groep een grote verbondenheid voelen met elkaar. Uit de literatuur komt naar dat onder leden van een etnische vereniging het ‘bonding’ element extra sterk aanwezig zou zijn en een etnische vereniging een bredere maatschappelijke functie zou hebben (Vermeulen & Verweel, 2009, p. 1210). Dit komt ook uit de data naar voren. Meerdere ouders van VV Hoograven benoemen de band met de andere ouders en komen ook buiten de wedstrijden bij elkaar op de vereniging. Tevens spraken zij veel in de Arabische taal en dronken zij Marokkaanse thee. De ouders konden zo hun culturele achtergrond tot uiting laten komen, wat het ‘bonding’ element zou kunnen hebben versterkt. Dit gegeven komt ook uit de literatuur naar voren (Verkuyten, 2010, p. 36). Binnen groepen delen de individuen namelijk dezelfde waarden en gemeenschappelijkheden. Het ‘bonding’ element was bij de ouders van de bezoekende clubs minder aanwezig. Meerdere ouders vertelden mij dat de band inderdaad verder ging dan voetbal alleen. Echter hebben ook meerdere ouders mij verteld dat voetbal wel het verbindende element is en er zodoende weinig behoefte is aan het opbouwen van een band met de andere ouders van dezelfde club.

Ondanks dat voetbalverenigingen worden beschouwd als ‘sites’ waar mensen met diverse sociale achtergronden daadwerkelijk contacten kunnen leggen (Nicholson & Hoyer, 2008, p. 147) gebeurde dit tijdens de door mij geobserveerde wedstrijden in geringe mate. Ik heb zodoende weinig data opgedaan over interactie die tussen de ouders van de verschillende clubs plaatsvindt. Zoals meerdere ouders mij vertelden en wat ik zelf heb gemerkt, is dat wanneer er interactie plaatsvond tussen de ouders van de verschillende clubs, deze van korte duur was en de interactie zodoende oppervlakkig bleef. Dat de contacten die plaatsvinden tussen verschillende groepen binnen de context van sport oppervlakkig van aard zouden zijn, komt ook uit de literatuur naar voren (Duyvendak et al., 2012, p. 87). Sport biedt de kans om elkaar te ontmoeten, maar de vluchtige interacties op een voetbalveld zouden nog geen betekenisvolle communicatie tussen verschillende groepen tot gevolg hebben (Snel & Boonstra, 2005, p. 4). Het goed leren kennen van mensen uit een andere sociale groep zou op deze manier moeilijk zijn. ‘Bridging sociaal kapitaal’, het proces waarbij mensen tussen de verschillende sociale groepen door middel van sociale interactie vertrouwen kunnen opbouwen (Putnam, 2000, p. 20), komt dus weinig naar voren uit de data. De groepen waren vooral naar binnen gekeerd en moedigden ieder de eigen club aan. Binnen de context van sport kunnen de ontmoetingen tussen groepen leiden tot concurrentiegevoelens en rivaliteit. Dit wordt nu verder toegelicht.

5.2 Rivaliteit

Opvallend was dat veel ouders nauw betrokken waren bij het spel van hun kind en dat de sportrivaliteit ook onderling bij de ouders te zien was. De ouders namen het bij veel wedstrijden op voor hun kinderen, gingen in discussie over beslissingen van de scheidsrechter en maakten (een enkele keer) een hatelijke opmerking over het andere team. Onderstaande fragmenten gaan in op hoe de rivaliteit in onderlinge interactie tussen de ouders naar voren kwam.

Vijandelijkheid jegens andere club

Ouders bezoekende clubs

Meerdere ouders van de bezoekende clubs hebben zich bij enkele wedstrijden onderling negatief uitgelaten over de acties van het andere team en de ‘verkeerde’ keuzes van de scheidsrechter. Dit blijkt uit de volgende fragmenten:

Twee vrouwen van het bezoekende team zijn met elkaar in gesprek: ‘Ik denk niet dat het ‘m nog gaat worden vanavond.’ ‘Nou je weet het niet’, zeggen moeders onderling tegen elkaar. Er valt een jongetje van VV: ‘Nou nu stelt ie zich aan kom op joh’, zegt een moeder tegen een andere moeder. Ze schreeuwen naar het kind dat hij op moet staan. ‘Hij is godverdomme onderuit getrapt’, zegt een moeder (Observatieverslag 6 april, 2016).

De tweede helft van de wedstrijd voeg ik me bij de bezoekende club. Het is een gezelschap van ongeveer tien personen, waaronder twee vrouwen. Meteen als ik aankom zegt een heer tegen mij dat het er ontzettend partijdig aan toe zou gaan. De scheidsrechter zou besluiten hebben genomen in het voordeel van VV Hoograven. ‘Dit moet je gewoon niet doen’, zegt een vader. Het gaat er vijandig aan toe en de ouders maken veel negatieve opmerkingen onder elkaar maar ook richting het veld. De scheidsrechter blijft intussen gefocust op de wedstrijd en bemoeit zich niet met de ouders. (Observatieverslag 6 april, 2016).

Verder zijn bijna alle wedstrijden die ik heb bijgewoond redelijk vredig verlopen. Bij twee ouders kwamen er echter tijdens ons gesprek gevoelens van rivaliteit naar voren. Deze vaders voelden zich ook enigszins onwelkom op de club. Het was de zojuist besproken wedstrijd waarbij de ouders vonden dat er partijdig werd gespeeld. Naar mijn mening werkten de irritatie en de concurrentiegevoelens van deze heren ook door naar de ouders van VV. Als gevolg hiervan wilden ze de kantine niet betreden:

‘In de kantine is zo’n uitstraling, mannen die je aankijken van “wat doe je hier?” Ze kunnen je ook anders verwelkomen.’

&

‘Een vader vertelt aan een andere vader dat hij de kantine niet wilde betreden. Hij was er eerder naar binnen gelopen en zag “al die heren zijn kant op kijken”’

(Observatieverslag 6 april, 2016).

Wat betreft deze vaders zouden de vaders van VV Hoograven geen uitnodiging geven tot interactie en was er sprake van een onprettig gevoel jegens de ouders van VV Hoograven in het clubhuis.

Ouders VV Hoograven

Een vader van VV Hoograven bevestigde dat de rivaliteit tussen de spelers nogal eens doorwerkt naar de ouders. Dit komt naar voren in onderstaand fragment.

‘Als de ouders van de tegenpartij staan te schreeuwen, als jouw team dan scoort, dan moeten we ze terugpakken’ (Observatieverslag 19 maart, 2016).

Over het algemeen uitten de ouders van VV Hoograven zich tijdens de geobserveerde wedstrijden minder ‘fel’ over de wedstrijden en bemoeiden zich – minder dan de ouders van de bezoekende clubs - met de rol van de scheidsrechter.

Aanmoedigen van eigen team

Veel ouders waren bezig met de wedstrijd en het aanmoedigen van hun kinderen. De ouders wilden graag dat hun kinderen zouden winnen en het andere team zouden verslaan. Veel ouders, zowel de moeders als de vaders van de bezoekende clubs als de ouders van VV Hoograven gaven tijdens de wedstrijden veel aanwijzingen die onderling besproken werden. Dit komt naar voren in de volgende fragmenten:

Ouders bezoekende clubs

De ouders praten onderling met elkaar over het spel en een moeder zei: ‘Oooh jammer’ ‘Goed zo Robbie’ ‘Eddie is een bikkel’ [...] ‘Dat voel je dan als moeder hè’, zei ze tegen de andere ouders. ‘Oh daar heb ik geen last van’, zegt een andere moeder. ‘Kom op Stefan, oooh’, zegt weer een andere moeder (Observatieverslag 30 maart, 2016).

&

De ouders geven af en toe ook technische aanwijzingen aan de jongens op het veld: ‘Goedzo scheidts’ ‘Mooi spel, jonge’, zegt een vader. ‘Nou die van jou doet het ook niet verkeerd hoor’, zegt een moeder tegen een andere moeder (Observatieverslag 9 april, 2016).

Ouders VV Hoograven

Ook de ouders van VV Hoograven hebben bij meerdere wedstrijden de eigen club aangemoedigd.

De ouders van VV Hoograven klaptten bij een doelpunt en een vader riep ‘goed samengewerkt!’ naar het veld (Observatieverslag 5 maart, 2016).

Kortom, uit de observaties blijkt dat rivaliteit ook bij de ouders naar voren komt. Sommige ouders hielden zich redelijk afzijdig van het spel, anderen waren erg betrokken en riepen aanwijzingen naar het veld en bespraken dit onderling. Rivaliteit kan de verbondenheid onder de ouders vergroten, echter kan het ook een bron van ergernis zijn tussen de ouders. Dit wordt nu besproken.

Ergernis aan rivaliteitsgevoelens andere ouders

Meerdere ouders hebben in gesprek met mij aangegeven dat ze zich soms kunnen ergeren aan het agressieve gedrag van de andere ouders:

Ouders bezoekende clubs

‘Voetbal heeft het etiket van daar mag je alles roepen en doen. Wat ook een bron van ergernis is heeft ook vaak te maken met de scheidsrechter. Dan gaan mensen zeuren. Je hoort als coach een goede scheids te hebben. Op het moment dat het eerlijk gaat, heb je geen reden tot zeuren’ [...] ‘Bij hockey zijn de ouders rustiger. Mensen laten zich gaan bij voetbal. Je wil dat je zoon op een bepaald niveau gaat voetballen. Je wil dat je zoon goed is. Het is een soort haantjesgedrag’ (Observatieverslag 6 april, 2016).

‘Eigenlijk zouden de ouders het goede voorbeeld kunnen geven, we spelen niet tegen, maar met elkaar. Soms is het competitieve groter dan het verbindende, dat is eigenlijk jammer’ (Observatieverslag 19 maart, 2016).

‘Sommige clubs hebben een bepaald imago. Fanatieke ouders die zo’n veld ophollen. Niet dat dat hier gebeurt’ (Observatieverslag 30 maart, 2016)

Ouders VV Hoograven

De ergernis aan de rivaliteitsgevoelens kwam ook bij enkele ouders van VV Hoograven naar voren:

Een vader van VV Hoograven vertelt mij dat hij zich ergert aan de ouders van de andere club die schreeuwen. ‘Zo ben ik niet, het zijn kinderen, ik bemoei me er niet mee. Mij maakt het niet uit of we winnen of verliezen’ (Observatieverslag 2 april, 2016)

Vader van VV Hoograven: ‘Ik heb meegemaakt dat bij andere club een ouder over het hek ging, die wilde een kindje slaan omdat die z’n zoon liet vallen. Dat is raar. Als de kinderen gewoon plezier hebben, al winnen ze of verliezen ze dat maakt niet uit. Daar gaat het om’ (Observatieverslag 19 maart, 2016).

Samenvattend, rivaliteitsgevoelens kwamen ook bij veel ouders naar voren. Ze moedigden hun eigen club aan en maakten ook in onderlinge interactie een enkele keer vijandige opmerkingen jegens de andere teams. Zo werd er vooral bij de ouders van de bezoekende clubs de fouten van de scheidsrechter besproken en werd onderling gediscussieerd over de spelers. Bij de ouders van VV Hoograven komt dit uit de data minder naar voren. Zij stonden vaker dan de ouders van de bezochte clubs stil langs de lijn en hielden zich minder bezig met de keuzes van de scheidsrechter.

Analyse

Het is naar voren gekomen uit de data dat er ook onder veel ouders sprake was van rivaliteitsgevoelens en drang om te winnen. Dit kwam vooral bij de ouders van de bezoekende clubs naar voren. Dit uitte zich dan ook in de onderlinge interactie enkele keren in agressieve taal jegens de andere club. In het geval van deze wedstrijden voerden de tegenstellingen en concurrentiegevoelens de boventoon, wat ook wel begrepen kan worden vanuit de conflicttheorie (Savelkoul, 2011, p. 198). Deze theorie houdt in dat sociale groepen naar binnen zijn gekeerd en dreiging zouden voelen van andere groepen wanneer ze met elkaar in contact komen. Uit de literatuur komt naar voren dat vooral binnen de context van sport de competitiedrang de afstand tussen verschillende groepen kan benadrukken (Krouwel et al.,

2006, p. 169). Bij één geobserveerde wedstrijd specifiek, waar er langs de lijn veel negatieve opmerkingen werden gemaakt onder de ouders van de bezoekende club, hebben twee vaders me verteld zich niet welkom te voelen in het clubhuis. Een van deze vaders stipte aan dat de normen en waarden anders waren op de club, omdat er bijvoorbeeld onder de vaders van VV Hoograven zou worden gerookt. Ook dit kan verbonden worden met de conflicttheorie: de vaders van de bezoekende clubs voelden zich enigszins bedreigd door de ouders van VV Hoograven, waardoor interactie uitbleef. De gevoelens die deze vaders ervaarden, hadden bij deze wedstrijd wellicht gezorgd voor meer ‘bonding’ onder de ouders van dezelfde club. De conflicttheorie gaat er namelijk tevens van uit dat de verbondenheid met de eigen groep versterkt wordt wanneer er daadwerkelijk afstand wordt gevoeld ten opzichte van een andere groep (Savelkoul, 2011, p. 198). De ouders ergerden zich aan de wedstrijd, concurrentiegevoelens werden groter en de ouders voelden zich niet welkom. De meeste ouders van de bezoekende club die langs de lijn stonden, bespraken dan ook gezamenlijk de negatieve gevoelens die ze hadden naar de wedstrijd.

Tevens hebben enkele ouders van beide clubs uitspraken gedaan over de ergernis die ze voelden over de onsportiviteit van andere ouders. Deze ergernis zou zodoende ook afstand kunnen creëren en kan ook plaatsvinden onder de ouders van dezelfde club. Sommige ouders hielden zich redelijk afzijdig van het spel, anderen waren erg betrokken en riepen aanwijzingen naar het veld en bespraken dit onderling. De ouders waren gericht op het spel van de kinderen en het winnen van de wedstrijd. Dit was wellicht voor de ouders belangrijker dan interactie zoeken met de andere club. Naast dat de ouders zichzelf door rivaliteitsgevoelens afzetten tegen de andere club, hebben de ouders op meerdere wijzen onderscheid gemaakt tussen de eigen club en de club waar ze tegen speelden. Dit wordt nu verder toegelicht.

5.3 Wij/zij

De voetbalvereniging waar ik heb geobserveerd bood plek aan mensen met verschillende achtergronden om elkaar te ontmoeten. Naast rivaliteitsgevoelens gaven de ouders ook op andere vlakken betekenis aan zichzelf en aan de andere ouders. Meerdere ouders hebben doordat zij elkaar ontmoeten op het voetbalveld gepraat over gemeenschappelijke kenmerken van de eigen sociale groep en wezen kenmerken toe aan de andere ouders. Er werd op verschillende manieren betekenis gegeven aan de eigen sociale identiteit en die van andere club. Het ging hier het benoemen van een verschillende etnische achtergrond of om de plaats van herkomst (stad versus dorp). Dit wordt nu verder toegelicht.

Etnische achtergrond

In gesprek met ouders van zowel de bezoekende clubs als met de vaders van VV Hoograven is bij enkele ouders het benoemen van de etnisch diverse achtergronden naar voren gekomen. Het gesprek begon meestal over de wedstrijd en over de voetballende kinderen, maar naarmate de gesprekken vorderden benoemden enkele ouders (zowel van VV als de bezoekende clubs) het feit dat VV Hoograven een etnische club is. Ook enkele ouders van VV Hoograven hebben de etnische achtergrond van de bezoekende ouders benoemd.

Ouders VV Hoograven

Enkele ouders van VV Hoograven hebben in gesprekken zichzelf tegenover ‘Nederlanders’ gezet. Ze benoemden of het feit dat VV Hoograven een Marokkaans ledenbestand heeft of ze stipten de verschillen aan met een ‘Nederlandse club’. Dit blijkt bijvoorbeeld uit de volgende fragmenten. Een Marokkaanse vader sprak mij aan en vroeg mij of ik een voetballend kind had. Vervolgens vroeg ik hem hoe de sfeer was op VV Hoograven.

‘Je leert hier heel veel mensen kennen. Ik heb geen problemen met andere mensen. Nederlanders, ander soort mensen, maar dat maakt mij niet zo veel uit. Op deze club is 95 % Marokkaans. Iedereen kent elkaar enzo [...] Marokkaanse jongens hebben ander soort voetbal. Ze dribbelen te veel, bij andere clubs mogen ze dat niet’ (Observatieverslag 19 maart, 2016).

Zo ook een andere vader van VV Hoograven:

‘Mijn zoontje wil liever bij Kampong. Bij zo’n club bij stadion FC Utrecht. Als je bij een Hollandse club gaat dan is het serieus. Jammer dat het hier niet gemixt is. Als ’t gemixt was, dan was het mooier geweest’ (Observatieverslag 2 april, 2016).

Ouders bezoekende clubs

Verschillende ouders van de bezoekende clubs die ik heb gesproken, hebben de etnische achtergrond van de spelers van VV Hoograven benadrukt. Dit wordt duidelijk uit de volgende fragmenten:

‘Het is wel een volledig Marokkaanse club, of nouja, team. Toen we op de club kwamen dachten we wel: “oja, waarschijnlijk geheel Marokkaans.” Maar ze zijn wel heel gastvrij, ze kwamen met drinken op het veld (voor de spelers), nou dat hebben we bij andere clubs nog nooit gezien’ (Observatieverslag 19 maart, 2016)

‘Dit is echt een club voor, heb ik het idee, van Marokkanen en Turken enzo. Ja, buitenlanders, medelanders’ (Observatieverslag 19 maart, 2016).

‘Hier heb je natuurlijk heel veel culturen. Gaat vaak hartstikke goed’ (Observatieverslag 6 april, 2016).

Ook wordt het in onderling dialoog besproken:

Ik voeg me bij ouders van het andere team: twee vrouwen en twee mannen. Ik hoor hen discussiëren: ‘Als je je nou aanmeldt als Nederlandse jongen, mag je dan meedoen?’ (Observatieverslag 19 maart, 2016).

‘Zullen we een lekker Oosters theetje gaan halen?’, zegt een vrouw tegen een andere vrouw terwijl ze naar de kantine lopen in de rust (Observatieverslag 30 maart, 2016).

Stereotypering

Enkele ouders hebben ook stereotyperende uitspraken gedaan over elkaar. Zoals uit de literatuurreview duidelijk is geworden, geven mensen in sociale interactie betekenis aan elkaar. Aangezien op de vereniging mensen met verschillende sociale achtergronden met elkaar in aanraking komen, zouden zij stereotyperende gedachten over elkaar kunnen hebben. Dit kwam ook uit de data enkele keren naar voren.

Ouders VV Hoograven

Toen Johan Derksen de uitspraak had gedaan dat Marokkaanse voetbalclubs enkel voor ellende zouden zorgen, werd hierover tijdens en na de wedstrijd onder de vaders van VV Hoograven veel over gepraat.

Ik heb het met wat heren van VV Hoograven over de opmerking van Johan Derksen. Een vader reageert boos dat Johan Derksen nooit iets terug zou trekken en van een mug een olifant maakt. Hij vertelt dat ze vaak discriminerende opmerkingen krijgen van Nederlandse teams. Andere ouders doen moeilijk, ‘wij houden onze bek dicht’, zegt de vader. Hij vertelde dat ze laatst ‘hoofddoeken’ zijn genoemd door ouders langs de lijn. Hij loopt boos het terrein af. Andere ouders vragen hem tot rust te komen (Observatieverslag 16 april, 2016).

Ouders bezoekende clubs

Ik had een gesprek met een vrouw van een bezoekend team. Zij vertelde mij over de speelstijl van de Marokkaanse spelers:

‘De Marokkanen, ze branden elkaar af maar het gaat om een gemeenschappelijk belang. Als ze verliezen geven ze elkaar de schuld’ (Observatieverslag, 2016).

Ook hadden enkele vrouwen het over de Marokkaanse thee die geserveerd wordt in de kantine. Een vrouw deed de man in de kantine na met een accent. De vrouw stond niet open voor het drinken van Marokkaanse thee.

De vrouwen praten onderling met elkaar. De vrouw vertelt aan de ander dat ze in de kantine was en dat ze een kop thee had besteld. Ze doet de man na die vroeg of ze Nederlands thee wilde met een accent. Ze zegt dat ze vervolgens zei: ‘Jaaaa Nederlands ja’. Het blijkt dat ze niet open zou staan voor het proeven van de Marokkaanse thee. De andere vrouwen lachen hardop om haar opmerking. (Observatieverslag 5 maart, 2016).

In de belevingswereld van deze ouders speelt de etnische achtergrond zodoende een rol. De ouders benoemden de eigen etnische achtergrond of die van de andere club. Een enkele keer ging dit met stereotyperende gedachten samen.

Stad versus dorp

Twee ouders stippen het verschil tussen dorp en stad aan. Beide heren spraken over het agressieve karakter van voetbal waar ze in de steden mee te maken krijgen.

‘Wij komen uit Veenendaal. Hier is een hele andere sfeer. Utrecht is vaak veel agressiever. Veenendaal heeft dat dorpsse’ [...] ‘Je voelt je hier minder welkom dan bij een andere club in Veenendaal. Bij ons wordt er niet geroekt. De normen en waarden zijn anders’ (Observatieverslag 6 april, 2016)

‘Ah ja we komen uit Zeist dus we kennen het niet allemaal hier. We spelen deze poule toevallig wel heel veel in Utrecht’ [...] ‘Als ik naar de steden ga dan wordt het ook wel wat agressiever’ (Observatieverslag 23 april, 2016)

Samenvattend, VV Hoograven bood plek aan ouders van allerlei verschillende achtergronden. Zij hebben in gesprek met elkaar kenmerken toegewezen aan de eigen sociale identiteit of die

van de andere club. Dit gebeurde op het gebied van de etnische achtergrond of het aanstippen van de verschillen tussen clubs uit steden of dorpen.

Analyse

Uit de resultaten komt naar voren dat de ouders op meerdere vlakken betekenis hebben gegeven aan hun eigen sociale groep en de ander. Dit kan worden begrepen vanuit de ‘sociale identiteit’ theorieën. Een sociale identiteit is namelijk het bewustzijn van een persoon dat hij of zij behoort tot een bepaalde groep met bepaalde kenmerken (Verkuyten, 2010, p. 78). Uit de data komt naar voren dat veel ouders zich bewust waren dat er verschillen waren tussen de sociale groepen. Dit gebeurde of op het gebied van etnische achtergrond of op het verschil tussen stad en dorp. Uit de literatuur komt naar voren dat binnen de context van sport meerdere identiteiten tot uiting komen, omdat allerlei sociale groepen samenkomen op het voetbalveld (Cronin and Mayal in: Nicholson & Hoye, 2010, p. 147). De identiteitsbeleving kwam dus ook naar voren bij meerdere ouders. Sociale identiteiten zouden in sociale interactie met anderen tot stand komen (Giddens & Suttons, 2014, p. 138). Eerder is in dit hoofdstuk geconstateerd dat er weinig daadwerkelijke sociale interactie tussen de ouders van de verschillende clubs plaatsvond, maar op de vereniging ontmoeten de ouders van de verschillende clubs elkaar wel en hebben hier bepaalde gedachten bij. De manieren waarop de ouders in de gesprekken betekenis hebben gegeven aan de identiteit, waren op dat moment voor hen waardevol.

Meerdere ouders van de bezoekende clubs hebben in gesprek met mij het feit aangestipt dat VV Hoograven een etnische vereniging is. Zo hebben ze bijvoorbeeld het team of de vereniging zelf bestempeld als ‘Marokkaans’, de Marokkaanse thee besproken of gesproken over ‘vele culturen’ op de vereniging. De etnische verschillen werden door deze ouders zodoende gezien en beleefd. Enkele ouders hebben ook kenmerken toegewezen aan de andere sociale groep. Zo zou volgens een ouder van de bezoekende club het voetbal onder Marokkaanse spelers agressiever zijn. Dit komt ook uit de literatuur naar voren. Op basis van de etnische achtergrond worden er bepaalde (stereotyperende) kenmerken toegewezen. Bij de ouders van VV Hoograven kwam het betekenis geven aan de eigen etnische achtergrond en die van de andere ouders ook enkele keren naar voren. Vier ouders hebben met mij gesproken over het ‘Marokkaan zijn’, ‘Nederlanders’ en ‘Nederlandse clubs’. Hierin maakten zij zodoende onderscheid tussen zichzelf als ‘Marokkaan’ en de ‘Nederlanders’. Twee ouders spraken bijvoorbeeld over de professionele organisatie Nederlandse clubs. Sociale identiteiten gaan, net als duidelijk wordt in enkele gesprekken met de ouders, zodoende samen met normatieve verwachtingen van anderen (Verkuyten, 2010, p. 30). Uit de literatuur komt naar voren dat

individuen met eenzelfde etnische achtergrond zich sterk met elkaar verbonden voelen, waardoor de sociale identiteit wordt versterkt (Verkuyten, 2010, p. 56). Dit zou ook het geval kunnen zijn geweest bij de ouders die het ‘Marokkaan zijn’ hebben benoemd. Het gevoel van Marokkaan zijn zou versterkt kunnen zijn doordat er een algemene club op VV Hoograven komt en ze in contact kwamen te staan met voornamelijk Nederlandse ouders. Het ligt nota bene aan de omstandigheden en de soort sociale interactie die op dat moment plaatsvindt hoe mensen betekenis geven aan de eigen en sociale identiteit (Badcock in: Nicholson & Hoye, 2010, p. 147).

Wat ook naar voren kwam uit de data is dat meerdere ouders van de bezoekende club het een gezellige, knusse vereniging vonden en er zodoende geen negatieve gedachten hadden bij VV Hoograven. Ook hebben meerdere ouders gesproken over de Marokkaanse thee en het ervaren van een welkom gevoel op de club. Dit kan ook wel begrepen worden vanuit de ‘contacttheorie’. De groepen ouders komen met elkaar in aanraking en worden bekend met de sociale waarden en normen van de ander. Uit de literatuur komt naar voren dat een eventueel negatief beeld over elkaar zou worden bijgesteld (Savelkoul, 2011, p. 200). Dit komt ook bij enkele ouders naar voren. Een moeder benoemde bijvoorbeeld de etnische achtergrond van de club, maar vertelde hartelijker te zijn ontvangen dan op andere clubs. Sommige ouders van de bezoekende clubs praten over en drinken de Marokkaanse thee. De ouders kwamen in aanraking met andere culturele gebruiken waardoor er meer bekendheid werd gecreëerd met andere gewoontes dan die van henzelf (Savelkoul, 2011, p. 198). Naast het benoemen van etnische achtergrond van de andere groep, hebben twee vaders van de bezoekende club ook het verschil tussen stad en dorp aangestipt.

Uit de literatuur komt naar voren dat etnische profilering de concurrentiegevoelens tijdens sport zouden kunnen versterken. Uit de data is dit gegeven enigszins gerelativeerd. Meerdere ouders benoemen wel het verschil in etnische achtergrond, maar er wordt eerder in concurrentiegevoelens gepraat over de andere club. Wel heeft een ouder van VV Hoograven mij verteld over spanningen langs de lijn. Hij vertelde dat ze tijdens uitwedstrijden van ouders langs de lijn discriminerende opmerkingen te horen krijgen. In die zin reproduceren voor hem interetnische ontmoetingen in sport bepaalde spanningen (Krouwel et al, 2006). Uit het onderzoek van Krouwel et al. (2006) komt naar voren dat veel sporters wel behoefte hebben aan het ontmoeten van mensen met een andere etnische achtergrond, maar dat etnische minderheden dit minder ervaren. Etnische minderheden zouden hun eigen identiteit willen behouden en dat uitstralen (Verkuyten, 2010, p. 36). Een etnische achtergrond zou de sociale identiteit en groepsgedrag versterken (Verkuyten, 2010, p. 36). Deze groepen zouden tevens

een wantrouwende houding hebben tegenover andere groepen waardoor sociale interactie uit zou blijven. Uit mijn onderzoek is naar mijns inziens deels het tegendeel gebleken. Meerdere ouders van VV Hoograven hebben aangegeven dat ze het sporten bij een ‘Nederlandse’ club wel zouden waarderen en dat ze de interactie met ouders van de andere clubs als positief ervaren. ‘Bridging’, het contact leggen met een andere sociale groep, zou dus door meerdere ouders van VV Hoograven gewaardeerd worden. Binnen de hekken van VV Hoograven zou dit echter lastig te bereiken zijn. Aan de hand van de resultaten en de analyse wordt in het volgende hoofdstuk antwoord gegeven op de hoofdvragen van dit onderzoek.

6. Conclusie

Deze etnografische studie heeft de sociale interactie tussen ouders van de D, E en F teams op voetbalvereniging Hoograven onderzocht. Aan de hand van de ‘sensitizing concepts’ sociale interactie, sociale identiteit en sociaal kapitaal zijn de resultaten geanalyseerd in het voorgaande hoofdstuk. Nu worden de hoofdvragen van dit onderzoek beantwoord aan de hand van de resultaten en de analyse.

Hoe verloopt de interactie tussen de ouders van de spelers van VV Hoograven voor, tijdens en na de wedstrijden van de jeugdelftallen D, E en F?

Op basis van de onderzoeksresultaten kan geconcludeerd worden dat VV Hoograven niet alleen voor spelers een ontmoetingsplaats biedt, maar ook voor de ouders. De ouders stonden niet alleen tijdens, maar bij de meeste ook voor – en na de wedstrijden met elkaar in interactie door bij elkaar te staan en onderling gesprekken te voeren. Bij de meeste wedstrijden haalden de vaders van tevoren in de kantine koffie of thee en bleven bij veel wedstrijden nog kort napraten. Tijdens de wedstrijden bespraken de ouders onderling het spel, moedigden hun kinderen aan en voerden alledaagse gesprekken. Het ‘bonding sociaal kapitaal’ element is sterk aanwezig onder de ouders van VV Hoograven. De ouders verkeerden voornamelijk onder ouders van de eigen club (Putnam, 2000, p. 20). Meerdere ouders zagen over het algemeen voetbal als het bindende element, maar uit de data is gebleken dat de vereniging hen meer biedt dan enkel het bijwonen van wedstrijden. Sommige vaders kwamen ook buiten de wedstrijden op de vereniging samen en of zagen elkaar ook buiten het verenigingsterrein. Verschillende ouders benoemden deze onderlinge band ook. Uit de literatuur komt inderdaad naar voren dat de vereniging inderdaad een plek biedt voor de ouders om te socialiseren (Green & Chalip, 1997, p. 73).

VV Hoograven is een etnische vereniging met een overwegend Marokkaans ledenbestand. Dit kwam tot uiting doordat veel vaders in het Arabisch converseerden en Marokkaanse thee dronken. Het bleek dat de vereniging voor hen een plek bood waar ze hun eigen taal en eigen culturele gewoonten tot uiting konden laten komen. De literatuur wijst uit dat het uiten van culturele gewoonten typerend is voor groepen met eenzelfde etnische achtergrond (Verkuyten, 2011, p. 148) en dat etnische verenigingen een extra maatschappelijke functie hebben, omdat de ouders ook gezelligheid ervaren en culturele waarden delen (Vermeulen & Verweel, 2009, p. 1206). Ook dit komt uit de data naar voren, omdat enkele ouders ook buiten de wedstrijden om naar de vereniging kwamen om elkaar te ontmoeten. Enkele ouders hebben ook dan ook in gesprek met mij hun sociale identiteit benoemd. Meerdere

ouders benoemden het feit dat VV Hoograven een etnische vereniging is en het ‘Marokkaan zijn’. Ze positioneerden zichzelf tegenover ‘Nederlanders’ of ‘Nederlandse clubs’. Uit de literatuur komt naar voren dat het aan de omstandigheden en het soort interactie ligt hoe mensen betekenis geven aan de eigen en sociale identiteit (Badcock in: Nicholson & Hoye, 2010, p. 147). Men kan concluderen dat de vaders van VV Hoograven een beroep doen op de eigen sociale identiteit, omdat ze in contact kwamen met de ouders van de bezoekende clubs met andere culturele achtergronden.

Hoe verloopt de interactie tussen de ouders van de spelers van de bezoekende clubs voor, tijdens en na de wedstrijden van de jeugdelftallen D, E en F?

De ouders van de bezoekende clubs kwamen bij de wedstrijden met de auto aangereden en converseerden bij de meeste wedstrijden ook voor de wedstrijden met elkaar voor het clubhuis of langs de lijn. Tijdens de wedstrijden stonden ze bij elkaar en hielden ze zich voornamelijk bezig met de wedstrijd en bespraken onderling het verloop van de wedstrijd. Uit de alledaagse gesprekken die ik heb opgevangen, bleek ook dat enkele ouders elkaar van buiten de vereniging kenden en ook zaken met elkaar bespraken die niet te maken hadden met de wedstrijd. Na de wedstrijden praatten zij nog wat na, haalden hun kinderen op en verlieten redelijk snel het terrein. Het ‘bonding’ sociaal kapitaal kwam uit de data voor de ouders van de bezoekende clubs iets minder duidelijk naar voren dan bij de ouders van VV Hoograven. Ze ervaarden gezelligheid onderling, maar meerdere respondenten hebben aangegeven enkel te komen voor het bijwonen van de wedstrijd en weinig behoefte te hebben aan een band met de andere ouders. Rivaliteitsgevoelens kwamen bij veel ouders van de bezoekende clubs – meer dan bij de ouders van VV Hoograven - naar voren. De meeste ouders waren zeer betrokken bij de wedstrijd en riepen aanmoedigende woorden naar het veld. Ook waren de ouders een enkele keer vijandig jegens het andere team. Meerdere ouders vertelden inderdaad dat ze betrokken waren bij de wedstrijd en ook graag hun kind aanmoedigden. Enkele respondenten hebben aangegeven dat dit gezamenlijke aanmoedigen ook een band creëert. Concurrentiegevoelens voerden bij veel ouders van de bezoekende clubs de boventoon, wat kenmerkend is voor de sportwereld (Krouwel et al., 2006)

De ouders van de bezoekende clubs kwamen uit allerlei verschillende dorpen en andere wijken van Utrecht. Ze kwamen als bezoekende club op een etnische vereniging met een overwegend Marokkaans ledenbestand. Uit de literatuur komt naar voren dat de sociale identiteit in interactie met anderen wordt gevormd (Giddens, 2006, p. 138). Meerdere ouders hebben in gesprek met elkaar of in gesprek met mij benoemd dat ze op een etnische vereniging

waren. De etnische achtergrond van de spelers en de andere ouders speelt zodoende ook bij deze ouders een rol in de belevingswereld. Ze waren zich bewust van hun eigen etnische achtergrond ten opzichte van de ouders van VV Hoograven. In hoeverre dit een doorslaggevende rol heeft gespeeld in het versterken van de eigen sociale identiteit, wordt minder duidelijk. Naast het benoemen van de etnische achtergrond, hebben twee ouders van de bezoekende clubs het verschil tussen stad en dorp aangestipt. De vaders zagen de steden uit de club over het algemeen als wat agressiever dan de clubs uit de dorpen. De concurrentiegevoelens die bij veel van de ouders bij de bezoekende clubs naar voren kwamen, kunnen begrepen worden vanuit de conflicttheorie (Savelkoul, 2011, p. 198): er is een vijandige houding jegens de andere groep. Twee vaders voelden zich bijvoorbeeld niet welkom op de club en een van hen stipte het verschil aan in waarden en normen aan tussen de clubs. De meeste ouders hebben zich echter positief uitgelaten over de club en vonden dat ze hartelijk werden ontvangen. Dit kan begrepen worden vanuit de contacttheorie; het ontmoeten van een andere sociale groep vergroot de tolerantie.

Hoe verloopt de interactie tussen de ouders van de spelers van de jeugdelftallen D, E en F van VV Hoograven en de ouders van de spelers van de bezoekende voetbalclubs voor, tijdens en na de wedstrijden?

Volgens beleidsmakers biedt de sportwereld meerdere sociale groepen de kans om elkaar te ontmoeten en met elkaar in interactie te staan. De literatuur leert ons echter dat er onder de spelers vaak alleen maar sprake is van oppervlakkige interactie. Er is zodoende geen sprake van diepgaande communicatie en een veranderend wereldbeeld (Snel & Boonstra, 2005, p. 5). Dit gegeven geldt ook voor de communicatie onder de ouders. Er vindt slechts incidenteel en oppervlakkige interactie plaats tussen de ouders van VV Hoograven en de ouders van de bezoekende clubs. ‘Bridging sociaal kapitaal’, het delen van waarden en normen tussen sociale groepen komt uit de data dus niet duidelijk naar voren, aangezien hier diepgaandere sociale interactie tussen de verschillende sociale groepen voor zou moeten plaatsvinden (Putnam, 2000, p. 20). Een mooie actie op het veld zou kunnen leiden tot interactie, maar tijdens de meeste wedstrijden beperkte de interactie zich tot een begroeting of bijvoorbeeld een opmerking over het weer. Vanuit de literatuur zien we dat de oppervlakkige interactie op de sportvelden waarschijnlijk slechts leidt tot een minimale aanpassing van de beelden die de verschillende sociale groepen over elkaar hebben (Duyvendak et al., 2012, p. 87). Wel hebben enkele ouders van bezoekende clubs laten weten dat ze een welkom gevoel hadden op de club. Deze ouders

zouden, ook al zou daadwerkelijke sociale interactie uitblijven, toch een goede indruk krijgen over de gang van zaken op VV Hoograven en hier een positief gevoel bij krijgen.

Dat de beide groepen ouders vooral onder elkaar verkeerden had vooral te maken met het feit dat ze het eigen team wilden aanmoedigen. Zowel ouders van VV Hoograven als de ouders van de bezoekende clubs gaven aan duidelijk gevoelens te kennen van concurrentie en rivaliteit. Uit de literatuur komt naar voren dat deze gevoelens vooral binnen de sportwereld het groepsdenken versterkt. Dit kan begrepen worden vanuit de conflicttheorie (Savelkoul, 2011, p. 198). De groepen ouders kwamen bij elkaar, maar concurrentiegevoelens voerden de boventoon. Een enkele keer was er sprake van negatieve gevoelens onder de ouders van de bezoekende clubs, zoals bij de eerder besproken vaders van de bezoekende clubs. Wel hebben enkele andere ouders van de bezoekende clubs gezegd een welkom gevoel te ervaren en enkele andere ouders stonden open voor het drinken van Marokkaanse thee. Dit kan verbonden worden aan de contacttheorie (Savelkoul, 2011, p. 198). De ouders kwamen in aanraking met de gebruiken van de leden van VV Hoograven en zouden deze als positief hebben ervaren. Ook enkele vaders van VV Hoograven hebben in gesprek met mij benoemd dat ze interactie met de andere ouders waarderen.

Op VV Hoograven kwamen tijdens de wedstrijden vaders en moeders met allerlei culturele achtergronden kwamen samen op de club. Uit de literatuur komt ook naar voren dat wanneer sociale groepen met elkaar in interactie komen te staan, de verschillen duidelijk naar voren kunnen komen (Verkuyten, 2010, p. 36). Mensen kunnen zich er zodoende bewust worden dat ze tot een bepaalde sociale groep met bepaalde kenmerken behoren. De sociale identiteit wordt zodoende versterkt en er worden kenmerken gegeven aan de andere sociale groep, in dit geval op het gebied van de etnische achtergrond en het verschil tussen stad en dorp. In hoeverre dit eventueel groepsdenken heeft versterkt en heeft gezorgd voor meer ‘bonding’ onder de ouders van dezelfde club komt minder naar voren uit de data.

Zoals eerder vermeld zou er op basis van de data voornamelijk ‘bonding sociaal kapitaal’ worden opgedaan bij de vereniging. Uit de literatuur komt naar voren dat bij groepen met eenzelfde etnische achtergrond het ‘bonding’ element en het ervaren van de sociale identiteit extra versterkt zouden worden en dat er sprake zou zijn van onwil om met een andere sociale groep in sociale interactie te staan. Tevens zou etnische profilering sportrivaliteit en groepsdenken versterken (Krouwel et al., 2006, p. 175). Dit is op basis van mijn data enigszins gerelativeerd. Enkele ouders van VV Hoograven hebben aangegeven dat ze het zouden waarderen als er op VV Hoograven meer mensen van verschillende culturen zouden deelnemen en dat ze het sporten op een algemene vereniging (met een heterogener ledenbestand) zouden

waarderen. Ook enkele ouders van de bezoekende clubs hebben aangegeven interactie met ouders van de andere club wel te waarderen. Er is over het algemeen zodoende geen sprake van onwil om met elkaar om te gaan.

Concluderend kan worden gesteld dat binnen de context van sport, waarbij het gaat om winnen en verliezen en het aanmoedigen van de eigen club, concurrentiegevoelens eerder dan de etnische achtergrond de reden zijn waarom interactie tussen de verschillende groepen ouders uitblijft. De etnische verschillen worden door veel gezien en beleefd, maar in hoeverre dit een rol speelt in het versterken van de sociale identiteit wordt minder duidelijk. De ontmoeting tussen verschillende culturen zou op algemene verenigingen wellicht makkelijker zijn. Waar elftallen op een diverse manier zijn samengesteld, wordt de oudergroep dit automatisch ook. Etnische verschillen zouden dan eerder wegvallen, doordat het clubgevoel overheerst. De ouders zouden zodoende een gezamenlijke sociale identiteit kunnen creëren op basis van gemeenschappelijkheden van dezelfde club, eerder dan op verschillen. Het voetbal en het juichen voor hetzelfde team zou namelijk kunnen zorgen voor een gemeenschappelijk gevoel (Putnam, 2000, p. 120). Op deze manier kan er ook sociale interactie tussen sociale groepen plaatsvinden.

7. Discussie

In dit hoofdstuk geef ik een overzicht van de tekortkomingen van dit onderzoek. Eerst wordt de methodologie besproken, daarna de vraag hoe mijn rol als onderzoeker het onderzoek heeft beïnvloed en daarna geef ik suggesties voor vervolgonderzoek.

7.1 Methodologie

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van de etnografische methode observeren. Het onderzoek is ingekaderd vanuit het integratiedebat en vindt plaats op een etnische vereniging. Dit wijst erop dat het een ambigu onderwerp is. De vraag is of etnografisch observeren de gepaste manier is geweest om dit fenomeen te onderzoeken. In de data komen de verschillende etnische achtergronden wel naar voren, maar in mindere mate hoe dit eventueel groepsdenken vergroot. Het aanbieden van anonieme vragenlijsten was wellicht een gepastere manier van onderzoeken geweest. Op deze manier was de kans op sociaal-wenselijke antwoorden kleiner geweest. Vragenlijsten waren wellicht passend geweest om tot diepgaandere resultaten te komen. Wel is het door de gekozen onderzoeksopzet mogelijk geweest te kijken naar wat er in een real-life context gebeurt. Tevens heb ik gemerkt dat de ouders redelijk open naar mij toe waren over hun ervaringen. De etnografische observaties zijn zodoende alsnog een interessante manier geweest om te onderzoeken.

Doordat de tijd die ik had voor het onderzoek beperkt was en er rekening gehouden moest worden met een zomerstop, is de hoeveelheid van de observaties en vraaggesprekken beperkt, waardoor de generaliseerbaarheid van dit onderzoek ook is beperkt. Wel is er naar mijn mening in de data een verzadigingspunt bereikt, omdat in de data steeds dezelfde thema's naar voren kwamen. In die zin is de beperkte onderzoeksperiode toch voldoende geweest.

Ook heb ik gemerkt dat ik, mede door de omvang van dit onderzoek, tijdens het coderen bepaalde categorieën uit de observaties heb gehaald en andere heb laten liggen. Tijdens deze coderingsfasen zijn dus bepaalde keuzes gemaakt, ook om zo meer focus aan te brengen in het onderzoek. Wel zijn de thema's die het meest naar voren zijn gekomen de leidraad geweest van de resultaten. Ook is er in de resultaten zo veel mogelijk nuance aangebracht en zijn verschillende antwoorden tegenover elkaar gezet. Op deze manier geven de resultaten wel een brede weergave van de geobserveerde activiteiten.

7.2 Rol van de onderzoeker

Voordat de observaties plaatsvonden, ben ik in gesprek gegaan met voormalig voorzitter Paul Verweel en heb ik al informatie gekregen over de vereniging. Zodoende ben ik niet geheel ‘vrij’ de observaties ingegaan aangezien ik al (beperkte) informatie had over hoe het er op de vereniging aan toe ging. Wel ben ik, zoals ook in de methode naar voren is gekomen, zo open mogelijk de observaties ingegaan en heb ik geprobeerd om alle verwachtingen over de vereniging en de ouders los te laten. Dit is door de systematische manier van observeren en het iteratieve proces door het gehele onderzoek naar mijn mening goed gelukt.

Wat ik tevens heb gemerkt is dat ik, naarmate de observaties vorderden, een steeds hechtere band voelde met de ouders (en trainers) van VV Hoograven. Het was zodoende soms lastig om een bepaalde afstand te bewaren. Toch is dit bij de meeste wedstrijden goed gelukt. Tevens kon ik, doordat ik steeds bekender werd op de vereniging, vertrouwen winnen bij de ouders waardoor ze wellicht makkelijker en opener met mij praatten. Feit is daarbij dat ik dichter bij hen stond dan bij de ouders van de bezoekende clubs.

Tevens is bij etnografische observaties de interpretatie van de onderzoeker relatief groot. Ook al zijn de observatieverslagen nog zo gedetailleerd verwerkt en geanalyseerd, toch heeft de eigen belevingswereld en interpretatie van de onderzoeker een rol gespeeld. Wel hoort dit bij kwalitatief onderzoek. Ik heb betekenis gegeven aan mijn data; dit was niet geheel te vermijden.

Ook viel ik als persoon in mijn rol als onderzoeker duidelijk op onder de (Marokkaanse) vaders van VV Hoograven en de ouders van de bezoekende clubs. Ik was aanzienlijk jonger, een meisje en van Nederlandse afkomst. Daardoor waren de ouders zich vaak sowieso bewust van mijn rol als onderzoeker. Zoals in het methodehoofdstuk al is beschreven, heb ik geprobeerd zo min mogelijk invloed te hebben op de natuurlijke setting, maar dit is niet altijd gelukt. Tevens komt uit de data naar voren dat meerdere Marokkaanse ouders de etnische achtergrond of de etnische vereniging hebben benoemd. Het kan zijn dat de ouders dit juist deden omdat ze zich ervan bewust waren dat ik geen Marokkaanse achtergrond had. Als er iemand anders had gestaan, bijvoorbeeld een man of iemand met een Marokkaanse achtergrond, waren de resultaten wellicht anders geweest. In die zin is het opdoen van data en de interpretatie hiervan dus sterk afhankelijk van de rol van de onderzoeker. Andere onderzoekers hadden wellicht andere data opgehaald en zich anders gepositioneerd op de voetbalvereniging. Ik heb tijdens de observaties bepaalde keuzes moeten maken en ging praten met de mensen bij wie ik dacht verhaal te kunnen halen. In dat opzicht is de rol van de onderzoeker bij observerende participaties erg groot. In het begin voelde ik me bijvoorbeeld erg ongemakkelijk om vaders

van VV Hoograven aan te spreken, omdat ik niet zeker wist of ze mijn vragen wel konden waarderen. De betrouwbaarheid en validiteit van de onderzoeksresultaten zijn door de invloed van mij op de observaties verkleind, omdat door een andere onderzoeker op een ander moment wellicht andere data op waren gehaald.

7.3 Suggesties voor vervolgonderzoek

Binnen dit onderzoek is gekozen voor de casestudy VV Hoograven. Uit de observaties en de interviews zijn dan ook bepaalde conclusies getrokken over de sociale interactie tussen de ouders. Vergelijkend onderzoek met een andere vereniging is wellicht interessant voor vervolgonderzoek. Wanneer meerdere cases met elkaar binnen een onderzoek met elkaar vergeleken kunnen worden, zou zodoende de generaliseerbaarheid vergroot worden (Ruddin, 2006, p. 799). Tevens is dit onderzoek ingekaderd vanuit het integratiedebat en zijn de interetnische contacten tussen de ouders aan de orde geweest. In een vergelijkende casestudy met een algemene vereniging met een heterogener ledenbestand, kunnen er uitspraken worden gedaan in hoeverre de contacten tussen de ouders zouden verschillen van die op een etnische vereniging.

Tevens bevatten de observaties veel informatie en vooral in het begin van het onderzoek zijn veel zaken meegeschreven. Door de omvang en de uiteindelijke focus zijn bepaalde aspecten van de observaties achterwege gelaten. Zo kwamen er uit de gesprekken over waarom de ouders elkaar niet opzochten vaak antwoorden die duiden op het concept 'institutionalisering'. Binnen de voetbalvereniging zouden de ouders elkaar niet opzoeken omdat dit 'nu eenmaal zo was'. Het is binnen de resultaten wel benoemd, maar dit is verder niet meer de focus geweest van dit onderzoek. Door tijdsbestek van deze thesis ben ik daar niet verder op ingegaan. In hoeverre institutionalisering een rol speelt op het voetbalveld en in het verloop van sociale interacties is wel interessant voor vervolgonderzoek.

Literatuur

Asscher, L. Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW). (2015). *Integratie*. Den Haag: SZW.

Babkes, M. L., & Weiss, M. R. (1999). Parental influence on children's cognitive and affective responses to competitive soccer participation. *Pediatric Exercise Science*, *11*, 44-62.

Boeije, H. R. (2014). *Analyseren in kwalitatief onderzoek: denken en doen*. Boom Koninklijke Uitgevers.

Boessenkool, J. H. (Ed.). (2011). *Sportverenigingen: tussen tradities en ambities*. WJH Mulier Instituut.

Boonstra, N., Snel, E. (2005) *De waarde van interetnisch contact*. Universiteit Twente.

Bourdieu, P. (1986) The forms of capital. *Cultural theory: An anthology*, 46-58.

Bryman, A., & Burgess, B. (Eds.). (2002). *Analyzing qualitative data*. Routledge.

Cronin, M., & Mayall, D. (Eds.). (2005). *Sporting nationalisms: Identity, ethnicity, immigration and assimilation*. Routledge.

Daal, H. J van., (2006) *Kleur in sport*. Verwey Jonker Instituut.

Elling, A. (2005). 'We zijn vrienden in het veld'. Grenzen aan sociale binding en 'verbroedering' door sport. *Pedagogiek*, *24*(4), 342-360.

Sport is geen panacee voor alle kwalen. Geraadpleegd via <http://www.sportenkenis.nl/artikelen/artikel/pdf/298/-e2-80-98sport-is-geen-panacee-voor-alle-kwalen-e2-80-99/> (03-08-16).

Fredricks, J. A., & Eccles, J. S. (2004). Parental influences on youth involvement in sports. In: Weiss (pp. 145-164). *Developmental sport and exercise psychology: A lifespan perspective*. Fitness Information Technology.

Freeman, G. P., & Kessler, A. K. (2008). Political economy and migration policy. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, *34*(4), 655-678.

Giddens, A. (2006) *Sociology*. Polity Press Walden.

Giddens, A., & Sutton, P. W. (2014). *Essential concepts in Sociology*. John Wiley & Sons.

Green, B. C., & Chalip, L. (1997). Enduring involvement in youth soccer: The socialization of parent and child. *Journal of leisure research*, *29*(1), 61-77.

Groepsdynamiek. *Conflicttheorie*. Geraadpleegd via <http://www.groepsdynamiek.nl/conflicttheorie.html> (10-08-2016).

Hartmans, R. (2007, 5 oktober). *Paul Scheffer en het multiculturele debat, de Groene Amsterdammer*. Geraadpleegd via <https://www.groene.nl/artikel/paul-scheffer-en-het-multiculturele-debat> (20-07-16).

Ham, H. van den, Verweel, P. (2016, 22 april). Douchen in short, is dat nou zo erg? *AD*, p. 9.

Hojtink, H. (2016, 16 april). *Hoe moeilijk is dat, een voetbaldebat over Marokkanen*. Geraadpleegd via <http://www.trouw.nl/tr/nl/4492/Nederland/article/detail/4283775/2016/04/16/Hoe-moeilijk-dat-is-een-voetbaldebat-over-Marokkanen.dhtml>. (30-07-2016).

Jenkins, R. (2014). *Social identity*. Routledge.

KNVB. *Ouders*. Geraadpleegd via <http://www.knvb.nl/downloads/bestand/1489/boxouders> (04-03-2016).

KNVB. *Beleidsplan 2014-2018*. Geraadpleegd via <http://downloadcentrum.knvb.nl/sportlink/knvb/document/knvb%20beleidsplan%20knvb.nl.pdf?id=110366> (08-05-2016).

Krouwel, A., Boonstra, N., Duyvendak, J. W., & Veldboer, L. (2006). A good sport? Research into the capacity of recreational sport to integrate Dutch minorities. *International Review for the Sociology of Sport*, 41(2), 165-180.

Lofland, J., & Lofland, L. H. (2006). *Analyzing social settings*. Belmont, CA: Wadsworth Publishing Company.

Lubberding, L. (2016, 15 april). *Genuanceerd, nee. Maar heeft Johan Derksen ongelijk?* Geraadpleegd via <http://www.elsevier.nl/opinie/blog/2016/04/genuanceerd-nee-maar-heeft-johan-derksen-ongelijk-295288/> (15-07-2016).

Lucassen, J., & Kalmthout, J. van (2011). Sportverenigingen als maatschappelijke dienstverlener. *J. Boessenkool, J. Lucassen, M. Waardenburg, & F. Kemper (red.), Sportverenigingen: tussen tradities en ambities*, 55-77.

Morse, J. M., Barrett, M., Mayan, M., Olson, K., & Spiers, J. (2002). Verification strategies for establishing reliability and validity in qualitative research. *International journal of qualitative methods*, 1(2), 13-22.

Nagel, J. (1994). Constructing ethnicity: Creating and recreating ethnic identity and culture. *Social problems*, 41(1), 152-176.

Nicholson, M., & Hoye, R. (Eds.). (2008). *Sport and social capital*. Routledge.

Vries, B. de., (2015, 5 september) *Ouders op afstand en geen scheids, zo wordt voetbal weer leuk*. Geraadpleegd via <http://nos.nl/artikel/2056029-ouders-op-afstand-en-geen-scheids-zo-wordt-voetbal-weer-leuk.html> (10-04-16).

Putnam, R. D. (2001). *Bowling alone*. Simon and Schuster.

Ruddin, L. P. (2006). You can generalize stupid! Social scientists, Bent Flyvbjerg, and case study methodology. *Qualitative Inquiry*, 12(4), 797-812.

Savelkoul, M. (2011). Etnische diversiteit en sociaal kapitaal. Geraadpleegd via <http://www.migrantenstudies.nl/wp-content/uploads/MS-2011-NR2-P195-204.pdf> (10-05-2016).

Savelkoul, M. (2014) Ethnic Diversity And Social Capital (dissertatie). Geraadpleegd via www.ru.nl/fsw/@936143/ethnic-diversity-and/

Scheffer, P. (2007). *Het land van aankomst*. Amsterdam: De Bezige Bij.

Scheffer, P. (2000, 29 januari) Het Multiculturele Drama. Geraadpleegd via <http://retro.nrc.nl/W2/Lab/Multicultureel/scheffer.html> (01-08-2016).

Schippers. (2015). *Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Meer rendement van grote sportevenementen*. Den Haag: VWS.

SCP. (2012). *Dichter bij Elkaar*. Den Haag: SCP.

Slootman, M., & Duyvendak, J. W. (2015). Feeling Dutch: The culturalization and emotionalization of citizenship and second generation belonging in the Netherlands. *Fear, anxiety, and national identity: Immigration and belonging in North America and Western Europe*, eds. Nancy Foner and Patrick Simon. New York, NY: Russell Sage Foundation.

Jaeger, T. (2010). Aso-vaders en fruitmoeders. *NRC Weekblad*, pp. 13-16.

Social Capital (2016). Geraadpleegd via <http://infed.org/mobi/social-capital/> (20-03-2016)

Social Interactions: Definition & Types. Geraadpleegd via <http://study.com/academy/lesson/social-interactions-definition-types-quiz.html> (15-05-16).

Trepte, S. (2006). Social identity theory. *Psychology of entertainment*, 255-271.

Tsai, W., & Ghoshal, S. (1998). Social capital and value creation: The role of intrafirm networks. *Academy of management Journal*, 41(4), 464-476.

Veldboer, L., Boonstra, N., Krouwel, A., & Duyvendak, J. W. (2010). De mixfactor van sport: eenheid en verdeeldheid op het veld, 85-100.

Verhagen, F. (2010). *Hoezo mislukt. De nuchtere feiten over de integratie in Nederland*. Nieuw Amsterdam.

Verhagen, S., & Boonstra, N. (2014). Bridging social capital through sports: an explorative study on (improving) inter-ethnic contact at two soccer clubs in the Netherlands. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 23(4), 23-38.

Verkuyten, M. (2010). *Identiteit en diversiteit: de tegenstelling voorbij*. Amsterdam University Press.

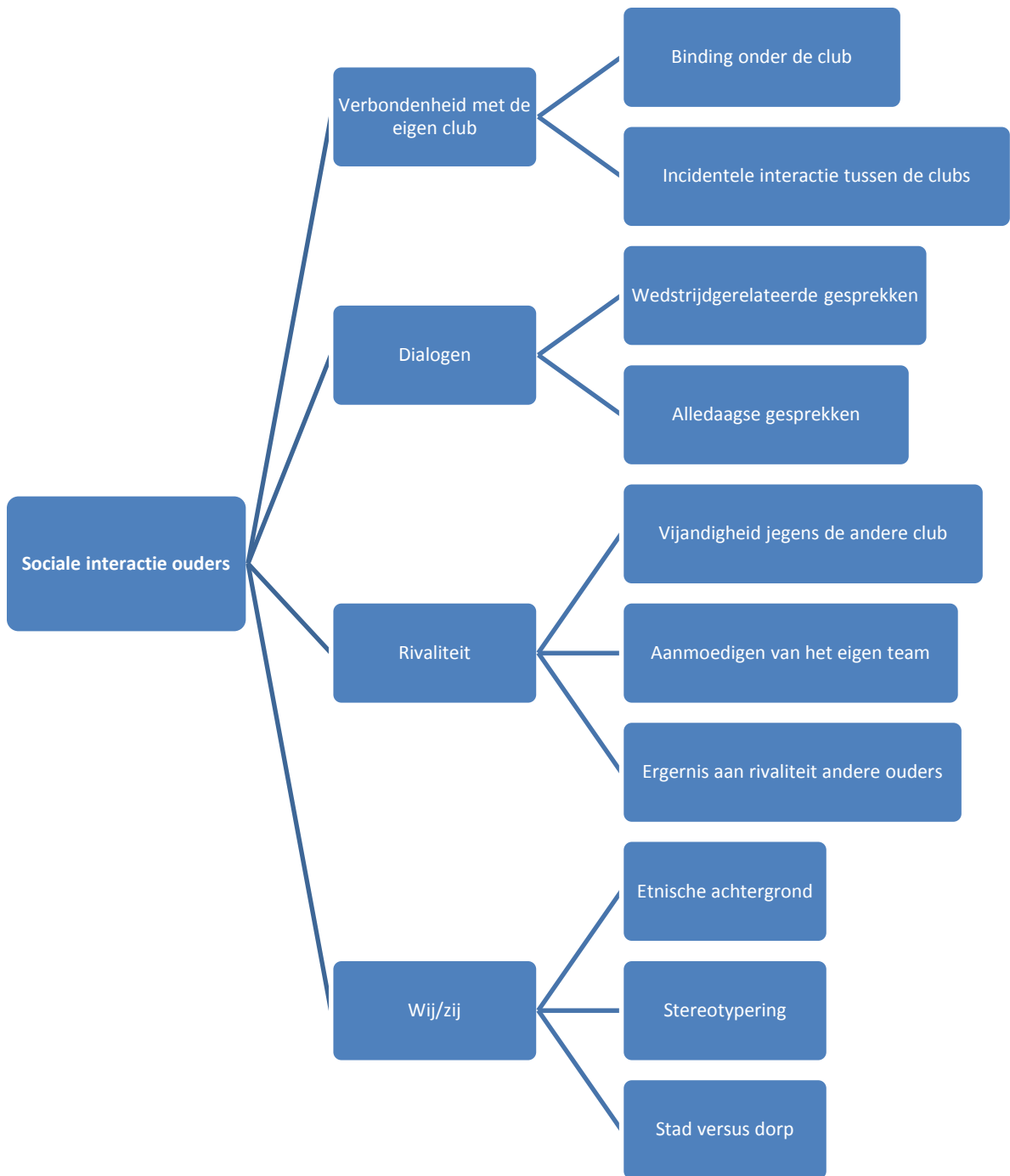
Vermeulen, J., & Verweel, P. (2009). Participation in sport: Bonding and bridging as identity work. *Sport in society*, 12(9), 1206-1219.

Verweel, P., & Wolterbeek, M. (2011). *De alledaagse kracht van sport*. SWP.

VV Hoograven. Geraadpleegd via www.vvhoograven.nl (07-05-2016).

Yin, R. K. (2013). *Case study research: Design and methods*. Sage publications.

Bijlage: Codeboom

Bijlage II: Topiclist

Introductie

Voorstellen

Vraag of de ouder een voetballend kind heeft

Doel onderzoek: kennis opdoen over ouders langs de lijn

Gesprek wordt anoniem behandeld

Vraag of gesprek opgenomen/meegeschreven mag worden

Algemeen

Mening sport/de wedstrijd

Mening VV Hoograven

Interactie ouders dezelfde club

Sfeer onder de ouders

Vraag naar onderwerp van gesprekken

Interactie ten opzichte van de andere club

Mening ouderlijke interactie

Mening naar (wanneer benoemd) gebrek aan interactie

Afsluiting

Garantie vertrouwelijke behandeling

Vraag of de ouder nog vragen of opmerkingen heeft